

**TURUN
YLIOPISTO**

Tunnetaitojen ilmeneminen aapisen tarinoissa

Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Kandidaatintutkielma

Laatijat:
Sonja Lindqvist
Maija Nurminen

4/2025
Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Tutkinto-ohjelma, oppiaine: Kasvatustiede/ Opettajankoulutuslaitos

Tekijät: Sonja Lindqvist ja Maija Nurminen

Otsikko: Tunnetaitojen ilmeneminen aapisen tarinoissa

Ohjaaja: Yliopistonlehtori Satu Laitinen

Sivumäärä: 37 sivua, 2 liites.

Päivämäärä: 4.4.2025

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella tunnetaitojen ilmenemistä aapisen tarinoissa. Lisäksi vertailimme aapisten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä tunnetaitojen ilmenemisen suhteen. Tiedämme, että sosiaalisemotionaalisilla taidoilla on yhä merkittävämpi rooli akateemisten taitojen rinnalla nyky-yhteiskunnassa pärjäämisen kannalta. Emotionaalisten taitojen harjoittaminen on tärkeää alkuopetusikäisten lasten kanssa, sillä he ovat kehityksensä puolesta vastaanottavaisia näiden taitojen vahvistamiselle.

Tutkimusaineistoksi valitsimme Eläköön! Suomen kieli aapisen ja Ystävien aapisen. Tässä tutkimuksessa keskityimme analysoimaan näiden aapisten tarinoita. Toteutimme tutkimuksen kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimusmenetelmänä käytimme teorialähtöistä sisällönanalyysiä sekä laadullisen aineiston kvantifiointia. Analysointia ohjannut teoria pohjautui tunneällyn nelihaaraisen mallin mukaiseen käsitykseen tunneällytaidoista. Teimme tämän tutkimuksen sisällönanalyysin lapsen kehityspsykologiset lainalaisuudet huomioivan RULER-mallin osa-alueiden perusteella, joita olivat tunteiden havaitseminen, ymmärtäminen, sanoittaminen, ilmaiseminen ja säätelyminen.

Tuloksista ilmeni, että molemmista aapisista löytyi kaikkiin RULER-mallin osa-alueisiin luokiteltuja kohtia. Ystävien aapisessa huomioitiin monipuolisemmin RULER-mallin osa-alueisiin kuuluvat sisältöperusteet kuin Eläköön-aapisessa, jossa sisältöperusteet ilmenivät niukemmin. Tulosten perusteella voimme todeta, että molemmissa aapisissa tunteiden havaitsemisen osa-alue oli vahvasti esillä ja tunteiden säätelyn osa-alue jäi taka-alalle. Tulos on looginen, sillä tunnetaitojen vahvistaminen on luonnollista aloittaa psykologisesti helpoimmasta osa-alueesta eli tunteiden havaitsemisesta. Tätä tutkimusta hyödyntämällä opettaja voi kehittää taitoaan huomata tarinoiden pedagogisen potentiaalın tunnetaitosäiltöjen ilmenemisen suhteen. Näin ollen opettajan taito toteuttaa tunnekasvatusta jo olemassa olevien materiaalien avulla vahvistuu.

Avainsanat: aapinen, alkuopetus, RULER-malli, sosiaalisemotionaaliset taidot, tarinat, tunne, tunnekasvatus, tunnetaidot, tunneäly, tunneällyn nelihaaramalli

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tunteet	6
1.2	Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen	7
1.3	Tunneäly	8
1.4	Tunneälytaidot tunnetaitojen perustana	9
1.5	RULER-mallin osa-alueet	11
1.6	Tunnetaidot ja tunnekasvatus	13
1.7	Alkuopetusikäisen lapsen emotionaalinen kehitys	16
1.8	Aapinen oppimateriaalina	17
1.9	Lasten tarinat tunnetaitojen käsittelyssä	18
2	Tutkimuskysymykset	20
3	Menetelmä	21
3.1	Tutkimusaineisto	21
3.2	Tutkimuksen toteutus	22
3.3	Aineiston analyysi ja käsittely	24
3.4	Menetelmän luotettavuus ja tutkimuksen eettisyys	25
4	Tulokset	27
4.1	Tunnetaitojen ilmeneminen aapisten tarinoissa	28
4.2	Tunteiden havaitseminen	29
4.3	Tunteiden ymmärtäminen	30
4.4	Tunteiden sanoittaminen	31
4.5	Tunteiden ilmaiseminen	32
4.6	Tunteiden säateleminen	32
4.7	Aapisten väliset erot ja yhtäläisyydet	33
5	Pohdinta	36
5.1	Tutkimustulosten tarkastelu	36
5.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	38

5.3 Tutkimustulosten hyödyntämismahdollisuudet	39
Lähteet	42
Liitteet	46
Liite 1. Yhteydenotto Sanoma Pro Oy:lle	46
Liite 2. Yhteydenotto Edita Oppiminen Oy:lle	47

1 Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, miten aapisen tarinat ilmentävät tunnetaitoja. Şenin (2021, s. 2030) mukaan lapsille suunnatut tarinat tarjoavat lukuisia pedagogisia mahdollisuuksia. Haluammekin selvittää, millaisia mahdollisuuksia juuri aapisen tarinat tarjoavat tunnekasvatuksen toteuttamisen suhteen. Tässä tutkimuksessa perehdymme kahteen tällä hetkellä kouluissa käytössä oleviin aapisiin. Lisäksi tarkastelemme kirjasarjojen mahdollisia eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä tunnetaitojen ilmenemisen suhteen. Puhumme tässä tutkimuksessa tunnetaitojen opettamisesta tunnekasvatuksena.

Pyrimme tulevana luokanopettajina edistämään oppilaan kasvua ja hyvinvointia. Aiempien tutkimusten perusteella tiedämme, että taitava sosiaalinen vuorovaikutus pohjautuu tunteiden säätelyyn ja ilmaisun taitoihin (Poikkeus, 2011, s. 95). Aro (2011, s. 28) korostaa tunteiden, motivaation ja kognitiivisen suoriutumisen vahvaa yhteyttä oppimiseen. Lisäksi Aro (2011, s. 28) painottaa lapsen toimivan vahvasti tunteidensa vallassa, mikä tulee tiedostaa oppimisen tukemisen kannalta. Romasz ym. (2004, s. 92) mukaan sosiaalisemotionaaliset taidot ovat yhtä tärkeitä kuin akateemiset taidot elämän haasteista menestyksekkäästi selviämisen suhteen. Vaikka koulutuksen tavoitteena on opettaa oppilaille tärkeitä akateemisia taitoja, kuten kielellisiä- ja matemaattisia taitoja, nyky-yhteiskunnan vaatimukset edellyttävät myös vahvoja sosiaalisemotionaalisia taitoja turvallisen elämän saavuttamiseksi (Romasz ym., 2004, s.92). Tämän takia koemme tunnetaidot tutkimusaiheena tärkeäksi opettajuutemme kehittymisen kannalta.

Hassanin ym. (2024, s.317) mukaan elämän ensimmäiset seitsemän vuotta ovat lapsen kehityksen kannalta erittäin tärkeitä vuosia, joiden aikana lapsen kehitys vahvistuu sosiaalisesti, emotionaalisesti, kognitiivisesti sekä fyysisesti. Myös Pascarin (2024, s. 47) mukaan alkuopetusikäinen lapsi on kehityksensä puolesta erityisen suotuisassa iässä emotionaalisten taitojen kehitykselle. Aron (2011, s. 28–30) mukaan alkuopetusikäisen lapsen kehityksen kannalta ympäristön kannustava palaute ja myönteiset kokemukset vahvistavat lapsen motivaatiota sekä pystyvyyttä. Tutkimusaiheemme on tärkeä sen vuoksi, että opettajan tulee tiedostaa alkuopetuksen olevan merkityksellistä aikaa juuri tunnetaitojen oppimiselle ja näin ollen ottaa sen huomioon myös omissa opetus- ja toimintamalleissaan.

Tutkimusaiheemme on tärkeä myös sen vuoksi, että tunnekasvatus on aiheena ajankohtainen. Mortarin (2015, s. 158) mukaan viime vuosina kasvatustieteilijöiden kiinnostuksen kohteeksi

on noussut tunne-elämä, jota tutkijat ovat lähestyneet eri näkökulmista. Tämä selittää tunnekasvatuksen ajankohtaisuutta (Mortari, 2015, s. 158). Lisäksi Mortari (2015, s. 158) esittää tunnekasvatukseen liittyvien käsitteiden, kuten sosiaalisen ja emotionaalisen oppimisen yleistyneen tutkimuskentällä. Mortari (2015, s. 158) perustelee tunnekasvatuksen merkitystä osana nykypäivän koulumaailmaa vedoten aikaisempiin tutkimuksiin sekä edellä mainittujen käsitteiden yleistymiseen. Myös Hassanin ym. (2024, s. 318) mukaan oppilaan emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen kuuluvat osaksi koulujen tehtäviä.

Koemme tulevina opettajina erilaiset oppimateriaalit ensiarvoisen tärkeänä osana laadukasta opetusta. Karvonen kollegoineen (2017, s. 39) kertoo opettajia koskevasta varoituksesta tukeutumasta liikaa valmiisiin oppimateriaaleihin. Näemmekin tässä tutkijoina ristiriidan. Samalla oppimateriaalit nähdään opetustyötä helpottavana tekijänä opettajien näkökulmasta, mutta silti keskusteluissa toistuu vaara niihin liiaksi tukeutumisesta (Karvonen ym., 2017, s.39). Tällä tutkimuksella haluammekin kannustaa opettajia tutustumaan aapisiin tunnetaitojen näkökulmasta ja lisätä opettajien tietoisuutta siitä, miten tunnetaidot ilmenevät aapisen tarinoissa. Haluamme tehdä heille näkyväksi sitä, miten aapisen tarinat voivat helpottaa tunnekasvatussisältöjen integroimista osaksi suomen kielen ja kirjallisuuden opetusta.

1.1 Tunteet

Kokkosen (2010, s. 14) mukaan tutkijoiden keskuudessa ei ole vielä täysin yksimielestä näkemystä tunne-elämään liittyvien käsitteiden määritelmästä. Tässä tutkimuksessa syvennämme tunteen määritelmää hyödyntäen myös emotionin määritelmää, jotta saamme tutkijoina paremman ymmärryksen tunteiden syntymekanismista, ilmenemisestä ja tehtävistä. Saloveyn ja Mayerin (1990, s. 186) mukaan tunteet ovat järjestäytyneitä reaktioita, joilla on vaikutusta moniin psykologisiin järjestelmiin, kuten fysiologisiin ja kognitiivisiin toimintoihin sekä motivaatioon. Tunteiden syntyminen edellyttää sisäisen tai ulkoisen tapahtuman, joka aiheuttaa yksilössä mielialan käsitteeseen verrattuna voimakkaamman ja lyhytkestoisemman positiivisen tai negatiivisen reaktion (Salovey & Mayer, 1990, s. 186). Kuitenkin sekä Kokkonen (2010, s.14) että Köngäs (2019, s.69) painottavat *emootio* ja *tunne* käsitteiden tarkoittavan eri asiaa. Kokkosen (2010, s. 14) mukaan emootioksi määritellään ajallisesti tunneproessin alussa ilmenevä automaattinen, biologisesti määräytynyt ja kokonaan tiedostamaton tai esitietoinen tunnereaktio. Köngään (2019, s. 69) mukaan emootiota voidaan pitää yleisnimikkeenä kehossamme kulkevalle affektille, mikä saa aikaan tunteen, kun se pääsee hermoradan lop-

puun siirtymään solusta toiseen ja aiheuttamaan reaktion. Myös Kokkonen (2010, s. 14) määrittelee tunteen olevan tunneprosessin tietoinen, myöhemmässä vaiheessa ilmenevä osa, johon lisäksi vaikuttaa esimerkiksi saatu kasvatus. Greenberg ja Snell (1997, s. 96) määrittelevät emotionin neljän eri osatekijän avulla. Ensimmäinen osatekijä käsittää kyvyn ilmaista emotionia ilmein, kehon asennon sekä äänen sävyn ja puheen sisällön avulla (Greenberg & Snell, 1997, s. 96). Toiseksi osatekijäksi Greenberg ja Snell (1997, s.96) määrittelevät emotionin tietoisesta tunnistamisesta, jota arkikielessä kutsutaan tunteeksi ja kolmanneksi osatekijäksi tunteiden säätelyä. Viimeiseksi osatekijäksi Greenberg ja Snell (1997, s. 97) määrittelevät kyvyn tunnistaa tunteet toisissa ihmisissä äänen sävyn ja nopeuden perusteella sekä ilmeiden ja kehon ilmaisun kautta.

Kokkonen (2010, s.11) esittelee tunteiden laajaa tehtäväkenttää nostamalla esiin tunteiden eri tehtäviä. Kokkonen (2010, s.11–12) mukaan tunteiden ansiosta ihminen osaa hakeutua oman hyvinvointinsa kannalta merkityksellisten asioiden äärelle ja toisaalta huomata ympäristössä sellaiset vaarat, jotka uhkaavat hyvinvointia tai jopa hengissä säilymistä. Kokkonen (2010, s. 12) kiteyttää tunteiden valmistavan kehoa eri tilanteisiin. Kokkonen (2010, s.12) mukaan tunteilla on vaikutusta myös erilaisiin havaitsemis- ja ajattelutoimintoihin sekä sosiaalisissa tilanteissa toimimiseen. Myös Köngäs (2019, s. 69) nostaa esiin tunteiden havaitsemisen merkityksen sosiaalisen vuorovaikutuksen laatuun ja sen onnistumiseen. Näiden lisäksi myös Nummenmaa (2017, s.35) korostaa tunteisiin kytkeytyvää sosiaalista näkökulmaa. Nummenmaan (2017, s. 35) mukaan tunteisiin liittyvät kasvoniilmeet toimivat viesteinä yksilöiden välillä ja mahdollistavat tunnetilojen jakamisen ryhmänkin keskuudessa. Tässä tutkimuksessa keskitymme tunteen määritelmään ja niihin liittyvien taitojen kehittämiseen.

1.2 Sosiaalinen ja emotionaalinen oppiminen

Sosiaalisella ja emotionaalisella oppimisella tarkoitetaan kykyä hallita, ymmärtää ja ilmaista sosiaalisemotionaalisia ulottuvuuksia tavoilla, joiden ansiosta oppiminen, ihmissuhteiden rakentaminen ja arjen ongelmien kohtaaminen onnistuu (Romasz ym., 2004, s.92). Brackett ym. (2019, s. 144) määrittelevät tunnetaitojen oppimisen osaksi sosiaalista ja emotionaalista oppimista, jossa yhdistyvät kognitio, tunteet ja käyttäytyminen. Brackett ym. (2019, s. 144) mukaan kouluympäristössä tähän sisältyy oppilaan taito hallita omia ja muiden tunteita sekä rakentaa myönteisiä vuorovaikutussuhteita. Midfordin ym. (2017, s. 363) mukaan sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen on todettu olevan arvokkaita. Ne ovat yhteydessä kognitiivisten

taitojen kanssa vahvistaen niitä ja edistäen näin akateemista suoriutumista sekä lisäävän positiivisia tuloksia myöhemmin elämässä (Midford ym., 2017, s. 363). Lisäksi Romasz ym. (2004, s.92) esittävätkin, että sosiaalisemotionaaliset taidot ovat yhtä tärkeitä kuin akateemiset taidot elämän haasteista menestyksekkäästi selviämiseen. Vaikka koulutuksen tavoitteena on opettaa oppilaille tärkeitä akateemisia taitoja, kuten kirjoittamista ja matemaattisista laskutoimituksista suoriutumista, nyky-yhteiskunnan vaatimukset edellyttävät myös vahvoja sosiaalisemotionaalisia taitoja turvallisen elämän saavuttamiseksi (Romasz ym., 2004, s. 92). Näitä taitoja tarvitaan esimerkiksi tunnetietoisuuden, päätöksenteon ja sosiaalisen vuorovaikutuksen alueilla sekä konfliktinratkaisutilanteissa (Romasz ym., 2004, s.92). Myös Humphrey kollegoineen (2017, s.235–236) nostavat esiin sosiaalisemotionaalisten taitojen yhteyden arkielämään. Yleinen menestys ja hyvinvointi aikuiselämässä voivat olla riippuvaisia siitä, miten sosiaalisemotionaalisia taitoja opitaan käyttämään (Humphrey ym., 2017, s. 235–236). Niiden avulla voi selviytyä elämän monista haasteista, jolloin riski mielenterveysongelmien kohtaamiseen pienenee (Humphrey ym., 2017, s.235–236). Tulevina opettajina koemme tärkeäksi pitää itsemme tietoisina nyky-yhteiskunnan vaatimuksista ja huomioida ne opetuksessa. Tällöin on erityisen tärkeää varata aikaa sosiaalisemotionaalisten taitojen vahvistamiselle.

1.3 Tunneäly

Tässä tutkimuksessa tunnetaidoilla tarkoitamme tunneälyä kehittäviä taitoja. Salovey ja Mayer (1997, s. 5) määrittelevät tunneällyn käsitteen muodostuvan kyvystä havaita ja ymmärtää tunteita sekä käyttää niitä ajattelun tukena. Lisäksi tunneäly käsittää emotionaalisen kasvun ja kehityksen mukaisen kyvyn säädellä tunteita ja hyödyntää emotionaalista tietoa (Salovey & Mayer, 1997, s. 5). Saloveyn ja Mayerin (1997, s. 5) määritelmä tunneällystä korostaa älyn ja tunteen yhteyttä, jossa ne tukevat toinen toistaan. Salovey ja Grewal (2005, s.281) täydentävät määritelmää älyn ja tunteen yhteydestä määrittelemällä tunteet tietolähteiksi, jotka helpottavat yksilön toimintaa sosiaalisessa ympäristössä.

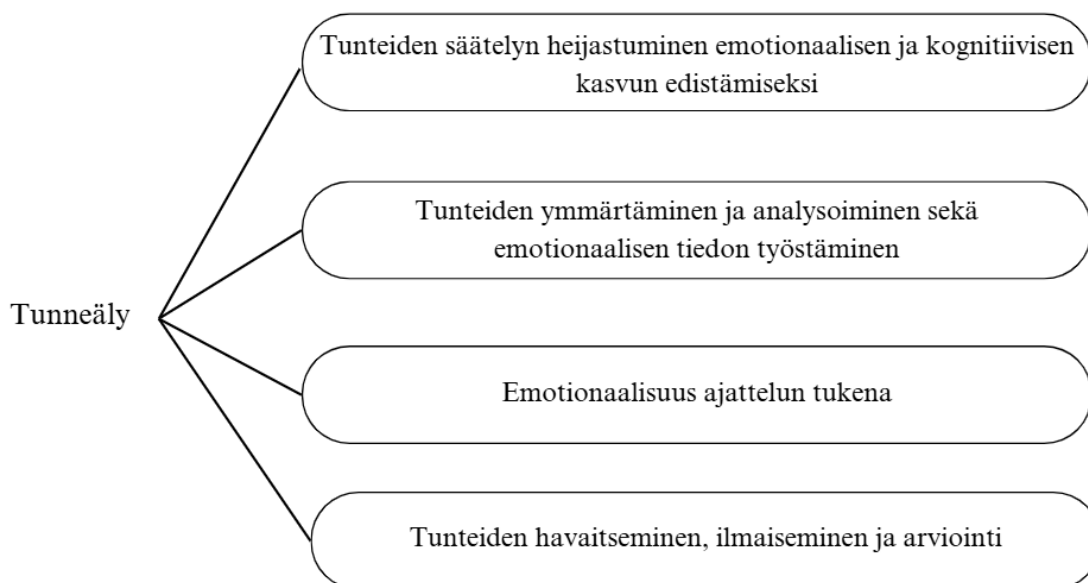
Saloveyn ja Mayerin (1990, s. 192–193) mukaan tunneälykäs ihminen havaitsee omat tunteensa tarkasti ja nopeasti sekä on kyvykäs reagoimaan tunteisiinsa tarkoituksenmukaisesti. Tunneällyyn liittyvät taidot ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta tärkeitä, sillä ne vaikuttavat yksilön kykyyn ilmaista tunteitaan sekä taitoon havainnoida tunteita verbaalisella ja ei-verbaalisella tasolla (Salovey & Mayer, 1990, s. 192–193). Salovey ja Mayer (1990, s. 192–193) kiteyttävät näin ollen tunneällyyn liittyvien taitojen edistävän sujuvampaa vuorovai-

kutusta. Tämän yhteyden tiedostaen, ajattelemme tunneälytaidoilla olevan yhteys luokan ilmapiiriin. Haluammekin tukea toimivan ilmapiirin muodostumista vahvistamalla lapsen tunneälytaitojen kehittymistä.

1.4 Tunneälytaidot tunnetaitojen perustana

Määrittelemme tässä tutkimuksessa tunnetaidot tunneälyä kehittäviksi taidoiksi, minkä takia tämän tutkimuksen kannalta on tärkeää ymmärtää tunneällyn tieteellistä perustaa. Tutkiesamme tunnetaitoihin liittyviä tieteellisiä artikkeleja ja julkaisuja, löysimme Saloveyn ja Mayerin (1997) tunneällyn määritelmää havainnollistavan nelihaaraisen mallin, johon on viitattu useassa tunnetaitoja käsittelevässä tutkimuksessa. Könkään (2019, s. 53) mukaan Saloveyn ja Mayerin (1997) mallin pohjalta on kehitelty Yalen yliopistossa lasten kehityspsykologiset lainalaisuudet huomioiva RULER-malli. Könkään (2019, s. 53) mukaan RULER-mallin tavoitteena on soveltaa tunneällyn kehittämistä päiväkotij- ja koulukontekstissa. Könkään (2019, s. 53) mukaan malli huomioi käytännön keinot tunneällyn toteuttamisessa ja näin tukee aikuista opettamaan lasta. Tässä tutkimuksessa päädyimme käyttämään analyysirunkona RULER-mallia vedoten sen soveltuvuuteen koulukontekstissa sekä sen ajankohtaisuuteen. Könkään (2019, s.53) mukaan mallia on sovellettu jo tuhansissa kouluissa ympäri maailmaa ja sen käyttö on tällä hetkellä suosituempaa kuin koskaan aikaisemmin. Könkään (2019, s. 53) mukaan malli soveltuisi käyttöön myös suomalaisissa kouluissa. Haluammekin tehdä RULER-mallin näkyväksi myös osana suomalaista tutkimusta ja esitellä sen potentiaalia tunnekasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Sen takia perustelemme tämän mallin toimivan erinomaisesti tämän tutkimuksen analyysiä ohjaavana teoriana. Könkään (2019, s. 53) mukaan RULER-malli rakentuu täsmälleen samojen peruseriaatteiden nojaan kuin Saloveyn ja Mayerin (1997) kehittämä nelihaarainen malli. Tämän vuoksi koemme tarpeelliseksi avata ensin nelihaaraisen mallin osa-alueet, jotta RULER-mallin keskeisen teorian voi ymmärtää.

Salovey ja Mayer (1997) havainnollistavat tunneällyn osa-alueet neljän haaran avulla, jotka esittelemme kuviossa 1. Salovey ja Mayer (1997) ovat järjestelleet osa-alueet niiden psykologisen vaativuuden mukaan siten, että ylimpänä mallissa oleva osa-alue on psykologisesti vaativin. Lisäksi Salovey ja Mayer (1997) jakavat vielä jokaisen haaran neljään osaan, jotka kuvaavat osa-alueeseen liittyviä taitoja edeten kehitysasteeltaan vasemmalta oikealle. Seuraavaksi syvennymme jokaiseen haaraan liittyviin taitoihin.

Kuvio 1. Tunneäly, mukaillen Saloveyn ja Mayerin (1997) tunneälyn nelihaaraista mallia.

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme tarkemmin kuviossa 1 esiintyvät haarat alhaalta ylöspäin yksi kerrallaan. Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan mallin alimmalla haaralla keskitytään tunteiden havaitsemiseen, ilmaisemiseen sekä arviointiin. Saloveyn ja Mayerin (1997) mallin alin haara alkaa omien tunteiden tunnistamisen taidosta. Seuraavana on taito tunnistaa tunteet toisissa ihmisissä esimerkiksi äänen, käytöksen tai puheen perusteella (Salovey & Mayer, 1997). Saloveyn ja Mayerin (1997) mallin alimman haaran toiseksi viimeinen taito keskittyy tunteiden tarkkaan ilmaisemiseen ja niihin liittyvien tarpeiden esiin tuomiseen. Tämän haaran viimeisenä eli kehitysasteeltaan vaativampana taitona pidetään yksilön kykyä erottaa aidot ja teennäiset tunteet toisistaan (Salovey & Mayer, 1997).

Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan mallin toiseksi alimmalla haaralla painotetaan tunteiden vaikutusta yksilön ajatteluun ja huomion suuntaamiseen. Tätä seuraa yksilön taito hyödyntää tunteita muistin ja päätöksenteon apuvälineinä (Salovey & Mayer, 1997). Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan toiseksi viimeinen taito koostuu kyvystä huomioida eri näkökulmat osana päätöksentekoa. Tämän haaran vaativin taito pitää sisällään tunteiden vaikutuksen yksilön lähestymistapaan ongelmanratkaisu- ja päätöksentekotilanteissa (Salovey & Mayer, 1997).

Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan toiseksi ylin haara pitää sisällään tunteiden nimeämisen sekä tunteiden ja sanojen välisen yhteyden tiedostamisen. Seuraavana taitona yksilö ymmärtää vallitsevan tunteen syntymisen ja merkityksen ihmissuhteiden kannalta (Salovey & Mayer, 1997). Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan tätä seuraa yksilön taito ymmärtää, että hän voi kokea samanaikaisesti monenlaisia ja toisistaan eroavia tunteita tiettyä ilmiötä tai henkilöä kohtaan. Lisäksi yksilön kyky ymmärtää monimutkaisempia, monen tunteen muodostamia kokonaisuuksia vahvistuu (Salovey & Mayer, 1997). Tämän haaran vaativin taito käsittää kyvyn tunnistaa ja tiedostaa vallitsevan tunteen väistyminen (Salovey ja Mayer, 1997).

Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan ylimmällä haaralla keskitytään ymmärtämään, että kaikenlaisten tunteiden hyväksyminen ja kokeminen ovat osa yksilön emotionaalista kasvua. Tämän seurauksena yksilö pystyy sitoutumaan tunteeseen tai irrottautumaan siitä (Salovey & Mayer, 1997). Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan seuraavana taitona yksilö kykenee havainnoimaan tunteidensa seuraukset itsessä sekä muissa. Saloveyn ja Mayerin (1997) mukaan kehittynein taito ylimmällä haaralla kattaa yksilön kyvyn hillitä negatiivisia tunteita ja vahvistaa positiivisia tunteita, kuitenkin kumpaakaan tukahduttamatta tai liioittelematta. Lisäksi yksilö pystyy havaitsemaan tunteiden välittämän tiedon ja kykenee tulkitsemaan sitä (Salovey & Mayer, 1997).

1.5 RULER-mallin osa-alueet

Könkään (2019, s. 53) mukaan RULER-malli on jaettu viiteen osa-alueeseen, mikä poikkeaa edellä esitetyn Saloveyn ja Mayerin (1997) teoreettisen mallin neljän osa-alueen jaottelusta. Köngäs (2019, s. 55) määrittelee, että nelihaaraisen mallin ensimmäinen haara tunteiden havaitseminen, ilmaiseminen ja arviointi on jaettu RULER-mallissa kahden osa-alueen alle, tunteiden havaitsemiseen ja tunteiden ilmaisemiseen. Könkään (2019, s. 55) mukaan nelihaaraisen mallin toinen haara, emotionaalisuus ajattelun tukena, sisältyy RULER-mallissa osa-alueeseen tunteiden ymmärtäminen. RULER-mallin osa-alueet tunteiden sanoittaminen ja tunteiden ymmärtäminen sisältävät nelihaaraisen mallin kolmannen haaran, joka koostuu tunteiden ymmärtämisestä, analysoimisesta sekä emotionaalisen tiedon työstämisestä (Köngäs, 2019, s.55). Könkään (2019, s. 55) mukaan nelihaaraisen mallin neljäs haara, tunteiden säätelyn heijastuminen emotionaalisen ja kognitiivisen kasvun edistämiseksi, sisältyy RULER-mallissa yhtä lailla tunteiden säätelyn osa-alueeseen. Alla oleva kuvio 2 havainnollistaa RULER-mallin ja tunneälyn nelihaaraisen mallin välistä yhteyttä.

Tunteiden havaitseminen	Tunteiden ymmärtäminen	Tunteiden sanoittaminen	Tunteiden ilmaiseminen	Tunteiden säateleminen
HAARA 1	HAARA 2	HAARA 3	HAARA 1	HAARA 4
	HAARA 3			

Kuvio 2. RULER-mallin osa-alueet Saloveyn ja Mayerin (1997) tunneälyn nelihaaraisen mallin teorian pohjalta. Mukailten Könkään (2019) mallia.

Könkään (2019, s. 54) mukaan tunteen havaitsemisen osa-alueella lapsi havaitsee tunteen syntymisen itsessään sekä sen ilmenemisen vertaisessa. Köngäs (2019, s. 54) lisää ensimmäisellä osa-alueella lapsen kykenevän tunnistamaan piirustuksista, musiikista ja saduista tunteita herättäviä elementtejä.

Köngäs (2019, s. 54) määrittelee tunteiden ymmärtämisen osa-alueen käsittävän lapsen kyvyn havaita syy-seuraussuhde, minkä ansiosta lapsi tiedostaa tietyn tilanteen saavan aikaan tunteen. Könkään (2019, s. 54) mukaan lapsi ymmärtää, että tunne voi pitää sisällään useita tunteita ja ajatuksia. Lisäksi Köngäs (2019, s. 54) määrittelee tähän osa-alueeseen sisältyvän lapsen kyvyn ymmärtää omien ja vertaisten tunteiden vaikutukset omaan sekä toisten toimintaan ja reaktioihin.

Könkään (2019, s. 54) mukaan tunteiden sanoittamisen osa-alueella lapsi havaitsee erot eri tunteiden ja tunnetilojen välillä sekä pystyy erottelemaan nämä toisistaan. Köngäs (2019, s.54) määrittelee lapsen kyvyn nimetä omia sekä vertaisten tunteita kuuluvaksi tähän osa-alueeseen.

Köngäs (2019, s. 54) määrittelee tunteiden ilmaisemisen osa-alueeseen kuuluvaksi lapsen kyvyn tuoda tunteitaan ilmi ymmärrettävällä tavalla, minkä ansiosta muut voivat ymmärtää tunteiden taustalla olevia tarpeita. Köngäs (2019, s. 54) lisää osa-alueeseen kuuluvan lapsen kyvyn reagoida tilanteeseen sopivalla tavalla, jolloin estetään konfliktin syntyminen. Kyky erottaa teeskennellyt ja aidot tunteet toisistaan on viimeinen tähän osa-alueeseen sisältyvän taito (Köngäs, 2019, s. 54).

Köngäs (2019, s. 54) rajaa viidenteen osa-alueeseen, tunteiden säätelemiseen, sisältyvän lapsen taidon säädellä omia tunteitaan negatiivisista positiivisiksi, kuitenkin tukahduttamatta niitä. Köngäs (2019, s. 54) lisää lapsen olevan myös kykenevä ohjaamaan vertaisten kokemia tunteita negatiivisesta kohti positiivisia. Könkään (2019, s. 54) mukaan lapsi ymmärtää tunteiden merkityksen hyvinvoinnilleen. Viimeisenä Köngäs (2019, s. 54) mainitsee lapsen kyvyn ottaa vastaan negatiivisia tunteita ilman, että ne vaikuttavat häneen itseensä.

1.6 Tunnetaidot ja tunnekasvatus

Määrittelemme tässä tutkimuksessa tunnekasvatuksen koostuvan tunnetaitojen opettamisesta, mikä tarkoittaa myös tunneälytaitojen kehittämistä. Poikkeus (2011, s. 95) esittää tutkijoiden käyttävän tunteiden säätelyn ja ilmaisemisen taidoista käsitteitä tunneäly, tunnetaidot, sosioemotionaalinen kompetenssi tai sosioemotionaalinen oppiminen. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme tunnetaitoja kokonaisuutena edellä mainittujen käsitteiden määritelmiä hyödyntäen.

Poikkeus (2011, s. 97) määrittelee tunnetaitojen koostuvan taidosta tunnistaa tunteita kielellisistä ja ei-kielellisistä vihjeistä. Lisäksi empaattinen suhtautuminen sekä tunteista ja ajatuksista viestiminen kuuluvat osaksi tunnetaitoja (Poikkeus, 2011, s. 97). Gottmanin ym. (1997, s. 6) mukaan tunnekasvatus on tunteista keskustelua, tunteiden nimeämistä sekä lapsen tunteiden hyväksymistä. Gottmanin ym. (1997, s. 6) mukaan tunnekasvatus on lisäksi tunteita herättävien tilanteiden läpikäyntiä yhdessä lapsen kanssa. Gottman ym. (1997, s. 6) lisäävät, että tunnekasvatus on myös erilaisten keinojen suunnittelua ja tavoitteiden asettamista, joiden avulla voi selviytyä tunteita herättävistä tilanteista. Könkään (2019, s. 183) mukaan tunneopetus tarkoittaa sellaisia suunnitelmallisia menetelmiä, joiden avulla lapset harjoittelevat tunneälyn taitoja. Könkään (2019, s. 184) mukaan kasvattajan on hyvä tiedostaa, että näiden lisäksi kokemuspohjaiset tunnehetket tarjoavat paikan vahvistaa tunneälyä vähemmän suunnitellusti juuri sillä hetkellä, kun lapsi on tunteen vallassa. Tämän perusteella voimme todeta tunneopetukselle ilmenevän monia mahdollisuuksia koulupäivän aikana. Isokorpi (2004, s. 69) pitää tunneälytaitojen vahvistamista tärkeänä jokaisessa opetus- ja ohjaustilanteissa, joissa

niiden kehittyminen on mahdollista. Isokorven (2004, s. 65) mukaan tunneälytaitojen kehittäminen vie aikaa ja vaatii pitkäjänteisyyttä. Tämä vahvistaa meidän käsitystämme siitä, että tunnekasvatukseen tulee kiinnittää huomiota alkuopetuksessa selkeänä jatkumona varhaiskasvatuksen tunnekasvatukselle. Köngäs (2019, s. 182) perustelee tunnetaitojen vahvistamisen tärkeyttä pitkän aikavälin seurausten kautta. Könkään (2019, s. 182) mukaan lapsella olisi paremmat mahdollisuudet keskittyä opetukseen, jos vaikeiden tunteiden käsittelemistä harjoitellaan ja häntä ohjataan tunnekokemusten nimeämiseen jo varhaisessa vaiheessa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme tunteiden ilmaisun, käsittelyn ja havaitsemisen ilmenemistä aapisen tarinoissa. Nämä taidot ovat osa lapsen sosiaalista ja emotionaalista kompetenssia. Alzahrani ym. (2019, s.142) määrittelevät sosiaalisen ja emotionaalisen kompetenssin käsittelevän lapsen vuorovaikutustaidot, kyvyn käsitellä omia tunteitaan sekä reagoida ympärillä tapahtuviin asioihin. Alzahraniin ym. (2019, s. 142) mukaan lapsen sosiaalinen ja emotionaalinen kompetenssi ovat yhteydessä negatiivisten ja positiivisten tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteiden vallassa toimimiseen. Saarnin (1997, s. 38) mukaan emotionaalinen kompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä soveltaa tuntemuksiaan ja emotionaalista ilmaisukykyä reagooidessaan sosiaalisissa tilanteissa.

Sosiaalisten taitojen ja niiden edellyttämien tunnetaitojen merkitys onnellisuuteen sekä elämänhallintaan on todettu niin merkittäväksi, että tunnetaitojen opettaminen on osana opetussuunnitelmaa ja niiden opetuksen tulisi olla säännöllistä (Opetushallitus, n.d.). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014, s.17) mukainen oppimiskäsitys korostaa yksilön ihmisenä kasvua. Oppimisen ohessa oppilaan tavoitteena on harjoitella tunteiden reflektointia, jonka lisäksi korostetaan myönteisten tunnekokemusten ja tunteiden yhteyttä oppilaan motivaatioon ja oppimisprosessiin (POPS, 2014, s. 17). Opetussuunnitelman tunnekasvatukseen tähtäävien tavoitteiden myötä pyritään edistämään oppilaan itsensä ja omien tunteidensa kanssa toimeen tulemistä, tunneilmausten ja käyttäytymisen säätelemisen taitoa erilaisissa tilanteissa ja tätä kautta oppilaan kasvun ja kehityksen tukemista (Opetushallitus, n.d.).

Koska tarkastelemme tutkimuksessa suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen oppimateriaaleja, koemme tarpeelliseksi tuoda esiin, millä tavalla Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa tunnekasvatussisällöt näkyvät suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineessa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan vuosiluokkien 1–2 suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän tavoitteissa *T1 ohjata oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa* sekä *T3 tukea oppilasta vahvistamaan ilmaisurohkeuttaan*

ja ohjata häntä ilmaisemaan itseään kokonaisvaltaisesti, myös draaman avulla ilmenee tunnekasvatuksen sisältöjä. Myös tavoitteen T9 -- kuvaamaan kokemuksia puhumalla, kirjoittamalla ja kuvien avulla osalta voidaan tulkita epäsuorasti omista kokemuksista puhuminen yhdeksi tunnekasvatuksen sisällöksi (POPS, 2014). Suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineen tavoitteissa ei mainita suoraan käsitettä *tunnetaito*, mutta ne sisältävät tunnekasvatuksen sisältöalueita. Haluamme myös nostaa esille laaja-alaisen osaamisen tavoitteet tunnekasvatuksen näkökulmasta, sillä ne ovat opetussuunnitelmassa liitetty jokaisen oppiaineen opetuksen tavoitteisiin ja näin ollen muodostavat yhdessä oppiainekohtaisten tavoitteiden kanssa yhtenäisen kokonaisuuden.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden tehtäväksi on määritelty oppilaan ihmisenä kasvun tukeminen nyt ja tulevaisuudessa, erityisesti painottaen oman erityislaatuisuutensa, vahvuutensa ja kehitysmahdollisuutensa tiedostamista sekä rohkaista oppilasta arvostamaan itseään (POPS, 2014, s. 20). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014, s. 20) mukaan muuttuvan maailman myötä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet korostuvat. Vuosiluokilla 1–2 laaja-alaisen osaamisen tavoitteet painottavat itsensä tuntemista ja arvostamista, oman identiteetin muodostumista sekä edellytyksiä ja osaamista toimia kestävän elämäntavan mukaan (POPS, 2014, s. 20).

Nostamme esiin laaja-alaisen osaamisen tavoitteita, joissa tunnekasvatuksen sisältöjä ilmenee. Haluamme nostaa nämä tavoitteet esille perustellaksemme tunnekasvatuksen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä myös opetussuunnitelman osalta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on kuusi erilaista laaja-alaisen osaamisen tavoitetta. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteessa *Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)* oppilaita ohjataan tunnistamaan omia vahvuuksiinsa ja iloitsemaan onnistumisistaan (POPS, 2014). Tavoitteessa *Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)* oppilaita rohkaistaan ja ohjataan toimimaan myönteisessä vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä toisten kanssa (POPS, 2014). Lisäksi mainitaan oppilaiden ohjaaminen ystävälliseen käytökseen ja hyviin tapoihin (POPS, 2014). Oppilaiden tunnetaitojen kehittäminen leikin ja draaman avulla mainitaan tavoitteessa *(L3) Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot* (POPS, 2014). Lisäksi tavoitteessa korostetaan oppilaan oman ja yhteisen hyvinvoinnin tavoittelemista (POPS, 2014). *Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)* kannustetaan oppilasta miettimään, miten voi toimia toisten hyväksi sekä koulussa että kotona (POPS, 2014). Tunnetaitojen kehittäminen ja ilmeneminen monipuolisesti Perusopetuksen opetussuunnitel-

man perusteiden (2014) oppimiskäsityksen, suomen kielen ja kirjallisuuden oppiainekohtaisten tavoitteiden ja laaja-alaisten tavoitteiden kohdalla korostaa opettajan velvollisuutta sisällyttää opetukseensa tunnetaitojen kehittäminen.

1.7 Alkuopetusikäisen lapsen emotionaalinen kehitys

Hassanin ym. (2024, s. 318) mukaan tunteiden tunnistaminen itsessä ja muissa sekä kyky säädellä tunteita kuuluvat osaksi emotionaalista kehitystä. Saloveyn ja Mayerin (1997, s. 19) mukaan lapsen tunnetaitojen kehityksen pohjan muodostaa lapsen ja vanhemman välinen suhde, mikä vaikuttaa tunnetaitojen kehitykseen. Salovey ja Mayer (1997, s. 19) korostavat kuitenkin, että tunnetaitojen kehittymiseen voidaan koulutuksen avulla vaikuttaa yhtä lailla kuin muihinkin opeteltaviin taitoihin. Pascarin (2024, s. 49) toteaa, että alkuopetusikä on tunteiden kehittymisen kannalta merkityksellistä aikaa ja yksi lapsen psykologisen kehityksen kulkuvaiheista tuossa iässä.

Pascarin (2024, s. 51) mukaan lapsi aloittaa omien tunteidensa säätelyn jo neljän vuoden iässä. Pascarin (2024, s.51) toteaa lapsen oppivan erilaisia strategioita sosiaalista ympäristöä havainnoimalla, joiden avulla hän pystyy säätämään itsensä ilmaisua. Greenbergin ja Snellin (1997, s. 105) mukaan taito ilmaista itseään ja tunteitaan sanallisesti tekojen lisäksi, kehittää lapsen itsehillintää sekä tunteiden säätelyä. Pascarin (2024, s. 51) painottaa kuitenkin vasta esikouluikässä sanallisen ilmaisun tulevan osaksi tunteiden hallintaa. Greenbergin ja Snellin (1997, s. 105) mukaan esikoulun ja ensimmäisien kouluvuosien yksi tärkeimmistä tehtävistä on yhdistää aiemmin opitut ajattelu- ja tunnetavat osaksi kielellistä ilmaisua. 5–7-vuotiaan lapsen kognitiiviset taidot sekä aivot kokevat merkittävän kehityksen, minkä seurauksena aiemmin ponnistelua vaatineet taidot alkavat automatisoitua (Greenberg & Snell, 1997, s. 106). Aro (2011, s. 28–30) esittää myös alkuopetusikäisen lapsen metakognitiivisten kykyjen kehittyvän, minkä vaikutuksesta lapsen tietoisuus omasta kognitiivisesta toiminnastaan sekä itseensä kohdistuvista odotuksista vahvistuu. Greenberg ja Snell (1997, s. 106) nostavat esille kognitiivisten taitojen kehittymisen myötä ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen, minkä seurauksena lapsi kykenee vähitellen soveltamaan erilaisia toimintastrategioita selviytyäkseen erilaisissa tilanteissa, kuten rauhoittumaan ja hillitsemään itsensä tunteiden vallatessa. Greenbergin ja Snellin (1997, s. 105) mukaan esikouluikäinen lapsi alkaa havaitsemaan ja erottamaan erilaisia tunteita muissa ihmisissä sekä tunnistamaan ihmisten erilaisia tarpeita ja toiveita tietyissä tilanteissa. Pascarin (2024, s. 48) painottaa yksilöllisten erojen, kuten persoonalli-

suuden sekä aiempien kokemusten, vaikuttavan esiin nouseviin tunteisiin sekä yksilön tapaan reagoida ja hallita tunteitaan. Myös Hassan ym. (2024, s. 318) nostavat yksilön sisäisten tekijöiden, kuten temperamentin ja ulkoisten tekijöiden, kuten ympäristön ja perhetekijöiden vaikuttavan merkittävästi yksilöiden välisiin eroihin emotionaalisessa kehityksessä.

Greenberg ja Snell (1997, s. 106) nostavat kuitenkin esille aikuisen antaman ohjauksen merkityksen lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Hassan ym. (2024, s. 318) mukaan perheen ja opettajan välinen yhteistyö vaikuttaa lapsen emotionaaliseen kehitykseen. Greenbergin ja Snellin (1997, s. 106) mukaan aikuisen antaman tuen avulla lapsi kykenee toimimaan tilanteeseen nähden suotuisalla tavalla, eikä lapsi turhaudu yhtä herkästi kuin ilman aikuisen tukea. Myös Pascar (2024, s.51) korostaa aikuisen ohjauksen ja tuen merkitystä lapselle itsesäätelytaitojen kehittymisen edellytyksenä. Salovey ja Mayer (1997, s. 19) tuovat esille tunnetaitojen kehittymisen osana opettajan ja oppilaan välistä suhdetta, jossa opettaja näyttäytyy oppilaille viisaan ja tärkeän aikuisen roolissa. Myös Isokorpi (2004, s. 78) korostaa opettajan roolia tukevana ja kannustavana aikuisena. Lisäksi Isokorven (2004, s. 78) mukaan opettajan rooli on tukea oppilasta eri oppimisprosesseissa syntyneiden tunteiden käsittelyssä ja niiden hyödyntämisessä. Juuri tämänkaltainen toiminta voidaan käsittää osaksi tunnekasvatusta.

1.8 Aapinen oppimateriaalina

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppiaineelle on varattu suurin osa ekaluokkalaisen opetustunneista ja näin ollen aapisella on oppimateriaalina merkittävä paikka ensimmäisellä luokalla. Lerkkanen (2015, s. 91) nostaa aapisen pääasiallisen tavoitteen, lukemaan oppimisen, lisäksi sen vahvan symbolisen arvon oppilaan ensimmäisenä koulukirjana. Lerkkanen (2015, s. 91–92) täydentää aiempaa sillä, että vielä vuosienkin päästä kouluiän jälkeen aapisen tarinat sekä kuvat herättävät vahvoja tunteita. Lerkkanen (2015, s. 91–92) korostaa aapisen symbolista merkitystä myös sen pitkällä ja merkittävällä historialla Suomessa, jonka aikana se on heijastellut yhteiskunnassa aikansa vallitsevia arvoja. Mikael Agricolan ABCkiria olikin ensimmäinen suomen kielellä kirjoitettu kirja, joka oli tarkoitettu lukutaidon alkeisoppikirjaksi ja se otettiin käyttöön jo vuonna 1543 (Lerkkanen, 2015, s.91–92). Lerkkanen (2015, s. 91–92) kuvaa aapisen heijastelevan vallitsevia yhteiskunnan arvoja ja asenteita tekstien sekä kuvituksen kautta muuttuen ajan mukana. Lerkkanen (2015, s. 92) kiteyttää aapisen painotuksen siirtyneen ajan myötä uskonnollisesta tarkoituksesta kohti lukutaidon merkitystä ja lapsilähtöisyyttä kuvien, runojen ja tarinoiden myötä.

Heinosen (2005, s. 29) mukaan oppikirja on opetustarkoitukseen laadittu teos, joka pohjautuu opetussuunnitelmiin ja opetussuunnitelman perusteisiin sekä ottaa tekstillään tietyn ikäryhmän huomioon. Opetettavat asiat, niiden etenemisjärjestys ja käytettävät opetusmenetelmät ovat peräisin oppikirjoista (Heinonen, 2005, s. 29). Myös Karvosen ym. (2017, s. 51) tulkinnan mukaan oppimateriaalien merkitystä määrittää käytettäviä oppituntiaktiviteetteja ja oppisisältöjä pidetään lähes itsestäänselvyytenä. Vaikka opetus etenisikin eri järjestyksessä kuin oppikirjassa, opiskelevat oppilaat yleensä asiat oppikirjasta (Karvonen ym., 2017, s. 51). Näin ollen voimme todeta oppimateriaalin ja erityisesti oppikirjan merkityksen olevan keskeinen. Heinonen (2005, s. 241) pitää epätodennäköisenä sitä, että lähivuosikymmeninä oppikirjat menettäisivät merkityksensä. Myös Karvonen kollegoineen (2017, s.40) toteavat painettujen oppikirjojen säilyttäneen vahvan asemansa suomalaisessa peruskoulussa lukuaineiden opetuksessa.

Karvosen ym. (2017, s.40) mukaan oppimateriaalit kätkevät sisälleen pedagogisen potentiaalilin, joka voi ilmentyä monella eri tavalla. Pedagogisella potentiaalilla tarkoitetaan opetusta ja oppimista mahdollistavia tekijöitä, joita oppikirja ilmentää (Karvonen ym., 2017, s.40). Karvonen ym. (2017, s. 40) tarkentavat, että oppimateriaalitutkimusta tehdessä näistä oppimista ja opetusta mahdollistavista piirteistä tutkijat keskittyvät aina johonkin ja monta muuta oppikirjan tehtävää jää taustalle. Tällä tutkimuksella haluammekin selvittää, millaisen mahdollisuuden aapisen tarinat tarjoavat tunnetaitojen käsittelyyn opetuksessa.

1.9 Lasten tarinat tunnetaitojen käsittelyssä

Şenin (2021, s. 2029–2030) mukaan lastenkirjallisuus tarjoaa pedagogisen, didaktisen ja psykologisen arvon. Şen (2021, s. 2029–2030) lisää, että lastenkirjallisuuden pedagoginen puoli kehittää muun muassa lapsen emotionaalista ja kielellistä tietoisuutta. Şenin (2021, s. 2030) mukaan opettaja voi käyttää lastenkirjallisuutta hyödyksi auttaakseen oppilaita sosiaalisten ja emotionaalisten ongelmien käsittelyssä. Lastenkirjallisuudessa on huomioitu lasten mielenkiinnonkohteet, tarpeet sekä kasvun ja kehityksen tukeminen (Şen 2021, s. 2029–2030). Salovey ja Mayer (1997, s. 19) käsittelevät lapsille suunnattuja tarinoita tunnekasvatuksen näkökulmasta. Saloveyn ja Mayerin (1997, s. 19) mukaan lapset oppivat tunnetaitoja tarinoiden avulla, tarkkaillessaan tarinoissa seikkailevien hahmojen tunteita sekä tekijöitä, jotka saivat tunteet aikaan ja tapoja, miten hahmot eri tunnetilassa toimivat. Myös Ylönen (2000, s. 33) toteaa tunteiden välittyvän lapselle tarinan hahmojen kautta. Ylönen (2000, s. 28–29) mukaan

tarinoiden avulla pystytään käsittelemään vaikeampiakin tunteita, kuten surua tai pelkoa, samaistumalla hahmoihin ja heidän tuntemuksiinsa. Myös Şen (2021, s. 2030) korostaa lastenkirjallisuuden mahdollisuutta opettaa tunteita ja kehittää empaattista suhtautumista. Koska tarinat tarjoavat erinomaisen mahdollisuuden tunnetaitojen käsittelylle, päädyimme tämän tutkimuksen kohteeksi valitsemaan aapisista juuri tarinat.

2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisilla tavoilla tunnetaidot ilmenevät kahden aapisen tarinoissa. Toinen aapinen on Eläköön! Suomen kieli Aapinen ja toinen on Ystävien aapinen. Aiempien tutkimusten perusteella tiedämme, että sosiaalisemotionaaliset taidot nousevat akateemisten taitojen rinnalla yhä merkittävämpään rooliin nyky-yhteiskunnassa. Haluammekin tässä tutkimuksessa paneutua siihen, miten suomen kielen ja kirjallisuuden oppimateriaaleilla voidaan vahvistaa näitä taitoja. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on vertailla näitä aapisia keskenään tunnetaitosisältöjen osalta. Tutkimuksen tavoitteen saavuttamiseksi tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat kysymykset.

1. Miten tunnetaidot ilmenevät aapisen tarinoissa RULER-mallin mukaisen tunneälyteorian pohjalta tarkasteltuna?
  - 1.1. Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja aapisissa ilmenee tunnetaitosisältöjen osalta?

3 Menetelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastelimme, miten tunnetaidot ilmenivät kahden aapisen tarinoissa RULER-mallin pohjalta tarkasteltuna. Tutkimusmenetelmänä käytimme teorialähtöistä sisällönanalyysiä ja laadullisen aineiston kvantifointia. Seuraavaksi esittelemme tarkemmin tutkimusaineiston, tutkimuksen toteutuksen sekä aineiston analyysin ja käsittelyn. Lisäksi perehdyimme arvioimaan menetelmän luotettavuutta ja tutkimuksen eettisyyttä.

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoksi valitsimme kaksi ensimmäisen luokan suomen kielen ja kirjallisuuden oppiainesisällön opetukseen suunniteltua aapista. Toinen aapinen on Edita Oppimisen kustantama *Eläköön! Suomen kieli Aapinen* (2024) ja toinen on Sanoma Pron kustantama *Ystävien aapinen* (2019). Nämä aapiset noudattavat tällä hetkellä käytössä olevia vuoden 2014 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Käytämme tässä tutkimuksessa selkeyden vuoksi aapisista nimityksiä *Eläköön-aapinen* ja *Ystävien aapinen*.

Eläköön-aapisen tarinoissa päähenkilöt Aapo, Vanamo ja Hilikka sekä pehmolelupingviini Edi ystävineen kohtaavat erilaisia arjen tilanteita koulu- ja lähiympäristössä. Aapinen rakentuu kirjainaukeamien tavu- ja sanastoharjoituksista, tietoteksteistä, Edin lukutreeneistä, lauluista, tehtävistä, kuvista sekä eri pituisista tarinoista. *Ystävien aapisen* tarinat rakentuvat puolestaan päähenkilöiden Aamoksen, Ullan, Papun, Kruun, Nekun, Jokisen ja Posteljoonin elämän ympärille. *Ystävien aapinen* koostuu myös kirjainaukeamien tavu- ja sanastoharjoituksista, lauluista, kuvista, tehtävistä sekä eri pituisista tarinoista.

Päädyimme valitsemaan aapiset niiden kustantamon, julkaisuajankohdan ja sen perusteella, että tulevaisuudessa voimme mahdollisesti käyttää näitä oppikirjoja omassa opetuksessamme. Valitsimme tarkoituksella eri kustantamojen kustantamat aapiset. *Eläköön-aapisen* valintaan vaikutti lisäksi se, että se on julkaistu keväällä 2024 ja otettu käyttöön syksyllä. Julkaisuajankohta lisäsi mielenkiintoamme ottaa se osaksi tutkimusaineistoa. Vuonna 2019 julkaistun *Ystävien aapisen* valitsimme osaksi tutkimusaineistoa sen vuoksi, että olemme aikaisemmin tutustuneet siihen opetuskäytössä. Vaikka molempiin aapisiin kuuluu myös opettajalle suunnattu digimateriaali, emme ota sitä mukaan tämän tutkimuksen tutkimusaineistoon. Näin ollen tutkimusaineiston muodostavat ainoastaan painetut aapiset. Perustelemme tätä rajausta sillä, että haluamme tutkia niitä aapisten tarinoita, jotka ovat saatavilla oppilaalle oppilaan omassa

kirjassa. Vaikka opettajan digimateriaalissa on näiden lisäksi vielä erillisiä tarinoita, oppilaalla ei ole näihin pääsyä.

Rajasimme tutkimusaineistoksi vain aapisen tarinat, koska molemmista aapisista löytyy monipuolisia tarinoita. Oman näkemyksemme mukaan aapisen tarinat ovat iso osa suomen kielen ja kirjallisuuden opetusta ensimmäisellä luokalla. Koemme aapisen tarinoiden hyödyntämisen lukemaan oppimisen lisäksi ulottuvan myös arjen taitoihin, vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin sekä kaveritaitoihin, minkä vuoksi niitä on mielekästä tutkia. Vaikka kuvitus tukee monin tavoin tarinan tekstiä, päädyimme jättämään ne tämän tutkimuksen ulkopuolelle omaan mielenkiintoomme ja tutkimuksen laajuuden rajallisuuteen vedoten. Jätimme tutkimusaineiston ulkopuolelle sarjakuvien tekstit, koska sarjakuvaan tekstilajina kuuluu hyvin oleellisena osana kuvat, joihin emme tässä tutkimuksessa kuitenkaan syventyneet. Myös laulujen sanoitukset jäivät tutkimusaineiston ulkopuolelle, niiden sisällön toiston ja eri tekstilajin perusteella. Tässä tutkimuksissa rajasimme tarinat kirjainaukeamien tarinoihin ja vuoropuheluihin. Lisäksi otimme molemmista aapisista mukaan kirjainaukeamien ulkopuolelta löytyvät tarinat. Edellä kuvattu rajaus tekee tutkimusaineistosta selkeän ja RULER-malli soveltuu käytettäväksi teoriaksi tarinoiden analysointiin.

3.2 Tutkimuksen toteutus

Toteutimme tämän tutkimuksen kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä, että tutkimuksella pyritään tuottamaan yksityiskohtaisesti tietoa jostakin ilmiöstä ja löytämään ilmiöstä erilaisia ulottuvuuksia, joita tarkastella (Puusa & Juuti, 2020, s.11). Tässä tutkimuksessa pyrimme saamaan yksityiskohtaista tietoa tunnekasvatuksesta ilmiönä tarkastelemalla tunnetaitojen ilmentymistä tunneälytaitoja käsittävän RULER-mallin pohjalta. Pyrimme tuottamaan yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa paneutuen perusteellisesti mallin jokaisen osa-alueen määritelmään ja sisältöihin mahdollisimman luotettavien tulosten saamiseksi. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 71) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään tyypillisimmin haastattelun, kyselyn, havainnoinnin tai erilaisiin dokumentteihin perustuvan tiedon pohjalta. Myös Puusan ja Juutin (2020, s. 13) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään tyypillisesti myös dokumenttiaineistoja. Tässä tutkimuksessa keräsimmme tutkimusaineiston oppikirjoihin perehtyen. Jotta pystyimme aloittamaan analyysirungon valmistelemisen, tutustuimme huolellisesti aapisiin ja keskustelimme niistä yhdessä ennen litteroinnin aloittamista. Kävimme kaikki aapisen tarinat läpi ja kirjoitimme ne Word-tie-

dostoon tekstimuodossa. Teimme tämän sen vuoksi, että kuvat ja tarinoiden sisältökysymykset eivät ohjanneet ajatteluamme analyysiyksiköitä poimiessa. Tässä tutkimuksessa keskityimme nostamaan litteroidusta aineistosta tarkempaan luokitteluun vain ne kohdat, joissa ilmeni tunteiden havaitsemista, ymmärtämistä, sanoittamista, ilmaisemista tai säätelemistä. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 113) mukaan analyysirunko voidaan muodostaa niin, että siihen nostetaan aineistosta ainoastaan analyysirunkoon sopivia asioita. Tällöin muodostetaan strukturoitu analyysirunko (Tuomi ja Sarajärvi, 2009, s. 113).

Tässä tutkimuksessa valitsimme analyysimenetelmäksi teorialähtöisen sisällönanalyysin. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 113) mukaan teorialähtöinen sisällönanalyysi pohjautuu aikaisempaan käsitejärjestelmään tai teoriaan. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi pohjautui valmiiseen RULER-malliin ja sen mukaiseen käsitykseen tunneälyteoriasta. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 113) mukaan teorialähtöinen sisällönanalyysi alkaa analyysirungon muodostamisella. Analyysirungon sisälle kootaan aineistosta erilaisia luokituksia ja kategorioita (Tuomi ja Sarajärvi, 2009, s. 113). Tässä tutkimuksessa luokittelimme nostetut analyysiyksiköt viiden osa-alueen välillä. Puusa ja Juuti (2020, s. 14) toteavat, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa luotettavaa määrällistä tietoa ilmiöstä. Päädyimme kuitenkin esittämään tulokset myös määrällisesti, jotta osa-alueiden ilmeneminen on helpompi hahmottaa. Tällöin puhutaan laadullisen aineiston kvantifioinnista. Puusan (2020, s. 152) mukaan havainnollistamisen helpottamiseksi ja tulosten kuvaamiseksi aineistosta voidaan laskea erilaisia elementtejä ja tätä kutsutaan aineiston kvantifioinniksi. Laskimme analyysirungosta jokaiseen osa-alueeseen luokiteltujen havaintojen summan ja muutimme lukumäärän prosenttiosuudeksi suhteessa kaikkiin aapisesta tehtyihin havaintoihin nähden. Lisäksi perustelemme aineiston kvantifiointia sillä, että halusimme vertailla osa-alueiden ilmentymistä aapisten välillä. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 122) mukaan aineiston kvantifioinnilla voidaan saada oleellista lisätietoa verrattuna pelkkään aineiston laadulliseen kuvailuun. Esittelemme myös aineistosta poimittuja havaintoja lainauksien muodossa ja tekemiämme tulkintoja, jotta luokittelua määrittelevät kriteerit ovat helpommin ymmärrettävissä. Juuti ja Puusa (2020, s. 14) toteavatkin, että aineistoa on hyvä lainata vain sen verran, mikä on perusteltua tulosten esittämisen kannalta. Seuraavassa alaluvussa kerromme yksityiskohtaisesti aineiston analyysirungon muodostamisesta ja aineiston analyysin etenemisestä.

3.3 Aineiston analyysi ja käsittely

Aloitimme analyysin nostamalla analyysiyksiköt litteroidusta aineistosta Excel-taulukkoon. Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 122) mukaan analyysiyksikön voi muodostaa yksittäinen sana tai lause, lausuma tai usean lauseen ajatuskokonaisuus. Tässä tutkimuksessa analyysiyksiköt olivat pääasiassa yhden lauseen kokonaisuuksia, mutta listasimme myös muutaman useamman lauseen muodostaman ajatuskokonaisuuden, jotta sisältö ei jäänyt tulkinnanvaraiseksi. Siirsimme Exceliin lauseen tai pienen kappaleen, josta ilmeni tunteen kuvailua, havaitsemista, ilmaisemista tai säätelyä. Lisäksi nostimme tarinoista ne kohdat, joissa sanoitettiin tunnetta. Litteroidusta aineistosta korostimme valitut analyysiyksiköt, jotta pystyimme palaamaan niihin myöhemmin, mikäli konteksti oli epäselvä. Olimme perehtyneet huolellisesti jo ennen litteroinnin aloittamista RULER-malliin, mikä helpotti analyysiyksiköiden poimimista. Alla oleva taulukko 1 havainnollistaa analyysiyksiköiden luokittelua RULER-mallin mukaisiin osa-alueisiin. Taulukkoon 1 on koottu esimerkinomaisesti aineistosta tehtyjä havaintoja ja niiden luokittelukriteereitä, jotka ohjasivat analyysiyksikön luokittelun oikean osa-alueen alle.

Taulukko 1. Kuvaus analyysiyksiköiden luokittelusta.

Analysiyksikkö	Luokittelukriteeri	Havaitseminen	Ymmärtäminen	Sanoittaminen	Ilmaiseminen	Säätelyminen
Aamos on iloinen.	Tunteen havaitseminen toisessa.	x				
Lukeminen tuntuu tosi vaikealta.	Oman tunteen sanoittaminen.			x		
Ilona lohduttaa itkevää poikaa.	Ohjaa vertaisen negatiivisen tunteen kohti positiivista.					x
On kurjaa olla sairaana.	Tilanne saa aikaan tunteen.		x			
Papu kiljaisi säikähdyksestä.	Tunteen ilmaiseminen äänellä.				x	

Muodostimme Excelin niin, että listasimme analyysiyksiköt tiedoston vasempaan sarakkeeseen allekkain, seuraavassa sarakkeessa oli luokittelukriteeri ja seuraavissa viidessä sarakkeessa RULER-mallin mukaiset osa-alueet; tunteen havaitseminen, tunteen ymmärtäminen, tunteen sanoittaminen, tunteen ilmaiseminen ja tunteen säätelyminen. Kävimme analyysiyksiköt yksitellen läpi ja mietimme, mihin RULER-mallin osa-alueeseen analyysiyksikkö kuului. Teimme tulkinnan hyödyntäen RULER-mallin osa-alueiden sisältöjä ja luokittelimme analyysiyksiköt vastaamaan osa-alueiden ehtoja. Kirjoitimme luokittelukriteeriksi perusteen, joka ohjasi analyysiyksikön kuuluvaksi valittuun osa-alueeseen. Luokittelukriteerit olivat suoraan johdettuja RULER-mallin sisällöistä. Jokaisen analyysiyksikön riville merkitsimme rastin sen osa-alueen alle, jota se vastasi. Jotta luimme analyysiyksikön kuuluvaksi tunteen sanoittamisen osa-alueeseen, siinä piti ilmetä verbi *tuntea*. Teimme tämän rajauksen sen vuoksi, että ero

tunteen havaitsemisen ja tunteen sanoittamisen välillä oli selkeä ja johdonmukainen. Seuraavaksi keskityimme arviomaan tämän käytetyn menetelmän luotettavuutta ja tutkimuksen eettisyyttä.

3.4 Menetelmän luotettavuus ja tutkimuksen eettisyys

Tässä alaluvussa keskityimme tutkimusetiikkaan ja menetelmän luotettavuuteen. Myöhemmin tutkimuksen pohdintaluvussa paneudumme koko tutkimuksen luotettavuuden arviointiin. Noudatimme tutkimuksen kaikissa vaiheissa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta hyvästä tieteellisestä käytännöstä (TENK, 2023). Tutkimusaineistoa kartoittaessamme otimme yhteyttä oppikirjojen kustantamoihin kysyäksimme mahdollisuutta saada oppikirjat käyttöömmä tätä tutkimusta varten (Liite 1 & Liite 2). Koimme tärkeäksi saada oppikirjat itsellemme sähköisessä muodossa, koska pidimme sitä merkittävänä tekijänä tutkimuksen sujuvuuden kannalta. Sovimme kustantamoiden kanssa siitä, että oppikirjoja käytetään ainoastaan tässä tutkimuksessa eikä muissa käyttötarkoituksissa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen (2023, s. 13) mukaisesti kaikkien osapuolten välillä on sovittava aineiston keruun yhteydessä sen omistus- ja käyttöoikeuksista sekä säilyttämisestä. Sovimme, että aineistot ovat käytössämme huhtikuun 2025 loppuun asti. Yhteydenoton yhteydessä esittelimme itsemme ja tutkimuksemme tarkoituksen. Lisäksi sovimme molempien kustantamoiden kanssa tutkimuksen lähettämistä heille sen valmistuttua. Hyvään tieteelliseen käytännön mukaisesti kunnioitamme eri osapuolia (TENK, 2023, s. 13).

Toteutimme tutkimuksen laadullisena tutkimuksena. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 20) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytössä ollut havaintomenetelmä ja sen käyttäjä ovat yhteydessä tutkimustuloksiin. Tässä laadullisessa tutkimuksessa teimme tulkinnat nojautuen tutkimuksen sisällönanalyysia ohjanneeseen teoriaan. Aaltion ja Puusan (2020, s. 184) mukaan sisällönanalyysin kaikissa vaiheissa korostuu tehtyjen valintojen huolellinen perustelu. Tästä syystä keskustelimme tehdyistä valinnoista yhdessä ja teimme ajattelumme näkyväksi tässä tutkimuksessa. Raporttiin on hyvä sisällyttää useita lainauksia, jotta aineiston kuvaus on yksityiskohtaista ja lukijalla on mahdollisuus seurata päättelyketjun kehittymistä (Aaltio ja Puusa, 2020, s. 184). Tästä syystä esittelemme havainnot aineistosta suurin lainauksin, jotta voimme tällä tutkimuksella välittää yksityiskohtaista tietoa tunnetaitojen ilmenemisestä. On kuitenkin huomioitavaa, että teorian lisäksi havaintoihin vaikuttivat myös omat näkemyksemme ilmi-

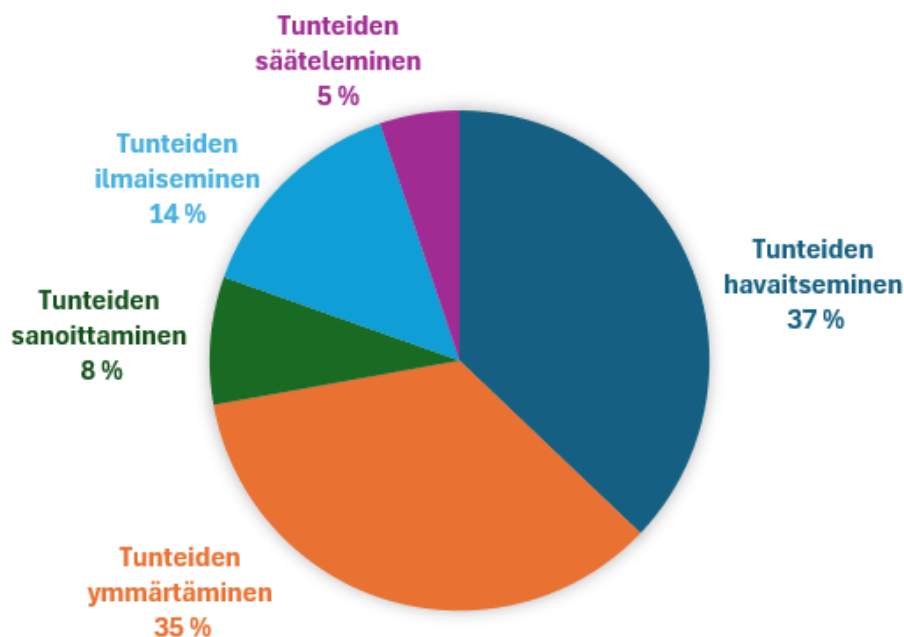
östä luokitellessamme havaintoja. Tuomen ja Sarajärven (2009, s. 135–136) mukaan laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkijan näkemykset, koska hän on oman tutkimuksensa tulkit-sija. On tärkeä pohtia havaintojen luotettavuutta ja puolueettomuutta (Tuomi ja Sarajärvi, 2009, s. 135–136). Haluammekin avata tässä tutkimuksessa tekemämme aineiston analyysin mahdollisimman läpinäkyvästi ja esittää tutkimusaineistosta löytyneet havainnot rehellisesti niitä erikseen valikoimatta tai muuttamatta. Nostimme havainnot tutkimusaineistosta niiden alkuperäisessä muodossa, koska halusimme tutkia niitä juuri sellaisina kuin ne olivat aapisissa tavoittelematta mitään ennalta-asetettua tai suunniteltua tutkimustulosta. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen (2023, s. 17) mukaisesti hyvää tieteellistä käytäntöä ei ole teh-tyjen havaintojen valikointi, niiden muuttaminen tai pois jättäminen, jolloin tulokset ovat epä-luotettavia. Tieteellisen työn huolellinen ja avoin dokumentointi ovat osa hyvää tieteellistä käytäntöä (TENK, 2023, s. 13).

4 Tulokset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella tunnetaitojen esiintymistä kahden aapisen tarinoissa. Esittelemme seuraavaksi tutkimustuloksemme tunnetaitojen ilmenemisestä RULER-mallin osa-alue kerrallaan. Lopuksi perehdymme yhtäläisyyksiin ja eroihin Ystävien aapisen ja Eläköön-aapisen välillä. Syvennymme siihen, millaiset kohdat aapisissa edustavat RULER-mallin eri osa-alueita. Käsittelemme aapisia tulososiossa rinnakkain, jotta osa-alueiden sisältöihin on helpompi syventyä. Näin saamme paremman käsityksen siitä, miten tunnetaitojen osa-alueet ovat edustettuina aapisen tarinoissa. Nostamme esiin konkreettisia esimerkkejä ja lisäksi havainnollistamme tuloksia ympyrädiagrammin ja pylväskaavion avulla, jotta eri osa-alueisiin kuuluvien tunnetaitosisältöjen ilmeneminen on helpommin ymmärrettävissä. Tämän lisäksi tulosten esittäminen määrällisessä muodossa prosenttiosuuksina mahdollistaa aapisten keskinäisen vertailun.

4.1 Tunnetaitojen ilmeneminen aapisten tarinoissa

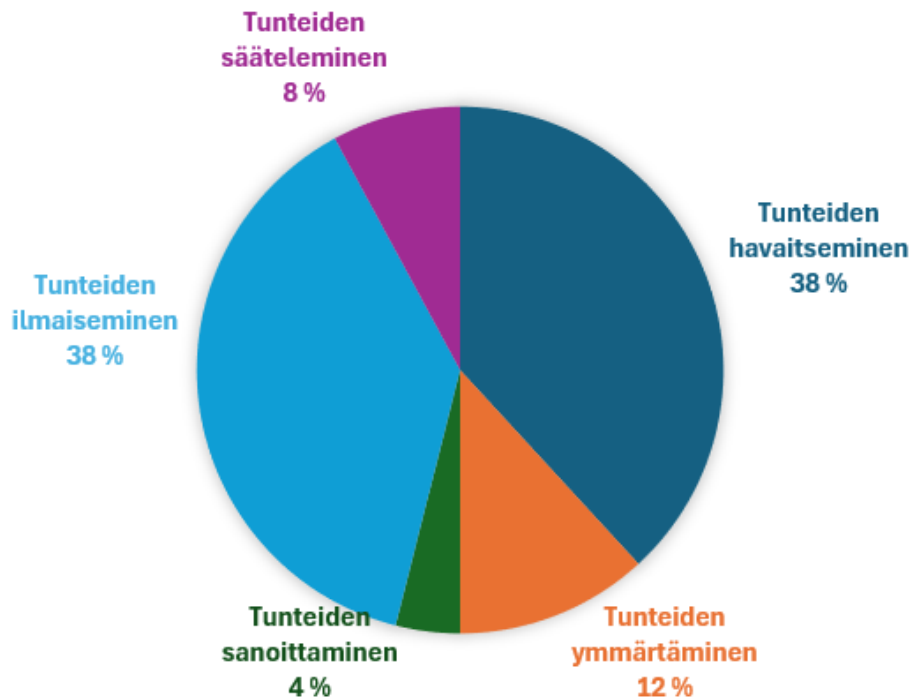
Ystävien aapisen tarinoista kootusta aineistosta löysimme yhteensä 97 tunteiden säatelemistä, havaitsemista, ymmärtämistä, sanoittamista ja ilmaisemista ilmentävää kohtaa. Kuviossa 3 havainnollistamme Ystävien aapisen analyysiyksiköiden jakautumista RULER-mallin mukaisiin osa-alueisiin. Kuviossa 3 näitä vastaavat prosenttiluvut ovat esitetty selkeyden vuoksi lähimpään kokonaislukuun pyöristettyinä.

Kuvio 3. RULER-mallin osa-alueiden mukaan luokiteltujen havaintojen ilmeneminen Ystävien aapissa.

Kuviosta 3 nähdään, että tunteiden havaitsemista ilmentäviä kohtia oli 36 eli 37,11 %:a, ja niitä oli eniten. Seuraavaksi eniten aineistosta ilmeni tunteiden ymmärtämiseen kuuluvia kohtia, joita oli 34 eli 35,05 %:a. Tunteiden ilmaisun osa-alueeseen sisältyviä kohtia oli 14 eli 14,43 %:a. Toiseksi vähiten ilmeni tunteiden sanoittamiseen luokiteltuja kohtia, joita oli kahdeksan eli 8,24 %:a. Vähiten Ystävien Aapisessa ilmeni tunteiden säatelemiseen kuuluvia kohtia, joita oli viisi eli 5,15 %:a.

Löysimme Eläköön-aapisesta yhteensä 76 tunnetaitosisältöjä ilmentävää kohtaa. Kuviossa 4 havainnollistamme Eläköön-aapisen analyysiyksiköiden jakautumista RULER-mallin mukaisiin osa-alueisiin. Tästä aapista tehdyt havainnot jakautuivat niin, että prosenttilukuja ei tarvinnut pyöristää kokonaisluvuiksi.

Kuvio 4. RULER-mallin osa-alueiden mukaan luokiteltujen havaintojen ilmeneminen Eläköön-aapissa.

Kuviosta 4 nähdään, että sekä tunteiden havaitsemisen että tunteiden ilmaisemisen osa-alueita ilmentäviä kohtia oli 29 eli 38 %:a. Tunteiden ymmärtämistä ilmentäviä kohtia oli yhdeksän eli 12 %:a. Toiseksi vähiten havaintoja luokiteltiin tunteiden säatelemisen osa-alueeseen, joita oli kuusi eli 8 %: a. Vähiten aineistossa ilmeni tunteiden sanoittamisen osa-alueeseen kuuluvia kohtia, joita oli kolme eli 4 %:a.

4.2 Tunteiden havaitseminen

Lainauksien yhteydessä viittaamme selkeyden vuoksi Eläköön-aapiseen lyhenteellä EA ja Ystävien aapiseen lyhenteellä YA. Ystävien aapisen tarinoista tunteiden havaitsemisen osa-alueeseen kuuluvia kohtia oli 36, mikä vastaa 37 %:n osuutta kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista, ja Eläköön-aapissa vastaavia kohtia oli 29 eli 38 %:a. Tunteiden havaitsemisen

osa-alue koostuu yksityiskohtaisemmista sisällöistä, jotka ovat keskenään erilaisia mutta kuuluvat kaikki saman pääkategorian alle. Seuraavaksi esittelemme näitä aineistosta nousevia luokittelua ohjaavia kriteerejä, jotka johtivat siihen, että analyysiyksikkö luokiteltiin kuuluvaksi osaksi juuri tunteiden havaitsemista. Ystävien aapisessa tunteen havaitseminen itsessä tai toisessa oli yleisin peruste, joka johti kohdan luokitteluun tämän kategorian alle. Eläköön-aapisessa tunteen havaitseminen toisessa oli yleisen peruste, joka ohjasi havainnon tämän kategorian alle.

Minua ei ainakaan pelota yhtään (YA).

Ulla käveli iloisena hangella (YA).

Tunteiden havaitsemisen kategoriaan luokiteltiin kuuluvaksi jonkun verran tunnetilaa kuvaavia kielikuvia. *Hilkka ja Vanamo ovat valkoisia kuin lakanat. Te näytätte siltä kuin olisitte nähneet aaveen (EA).* Ilmauksella *ovat valkoisia kuin lakanat* kuvataan Hilkan ja Vanamon kasvojen välittävän pelon tunnetilaa. Valkoisella naamalla voidaan kuvata sellaista pelkoa, jossa kasvoistakin tulee kalpeat.

Kohdassa *Hänen kasvonsa loistivat kuin Hangon keksi (YA)* kuvataan henkilön hymyilevää ilmettä. Kielikuvalla *loistaa kuin Hangon keksi* ilmaistaan hymyilevää ilmettä, joka välittää iloisuutta tai onnellisuutta.

Lisäksi tähän kategoriaan ohjasi peruste, jonka mukaan kuultu tai luettu saa aikaan tunteen. Tämä tarkoittaa jonkin tunteen havaitsemista esimerkiksi luetusta sadusta tai kuullusta musiikista. *Olipas jännä satu (YA).* Tämän kriteerin omaavia havaintoja ilmeni vain Ystävien aapisen tarinoista.

4.3 Tunteiden ymmärtäminen

Tunteiden ymmärtämisen osa-alueeseen kuuluvia kohtia Ystävien aapisessa oli 35 %:a kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Lukumäärällisesti näitä kohtia oli 34. Eläköön-aapisessa tähän osa-alueeseen luokiteltiin kuuluvaksi yhdeksän kohtaa, mikä vastaa 12 %:n osuutta kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Tunteiden ymmärtämiseen luokiteltiin kuuluvaksi kohdat, joissa tuli ilmi tunteen vaikutus omaan tai toisen toimintaan. Lisäksi ne kohdat tarinoissa, joissa ilmeni oivallus siitä, että tunteen taustalla vaikuttaa jokin ajatus, olivat tyypillisiä luokitteluperiaatteita Ystävien aapisessa. Eläköön-aapisessa kaikki tunteiden ymmärtämisen kategoriaan kuuluvat havainnot sisälsivät ajatuksen siitä, että jokin tilanne saa

tunteen aikaan. Myös Ystävien aapisessa tämä kriteeri oli yleisin luokitteluperuste, joka johti tähän kategoriaan.

Kohdassa *Edi murjotti, kun eskari loppui* (EA) eskarin päättymisen tilanteena saa Edin ilmaiseemaan siitä aiheutuvaa tunnettaan murjottamalla. Puolestaan kohdasta *Mummokin aina muisuttua, miten mainio mieli sopimisesta tulee* (YA) voi havaita sopimistilanteen saavan aikaan positiivisen tunteen. Ilmaisulla *Ilo tarttuu joka heppuun* (YA) välitetään viesti siitä, että positiivisella tunteella on vaikutusta myös muiden tunnetilaan.

Lainauksesta *Ei ole helppoa olla rohkea. Se vaatii itsensä ylittämistä* (YA) ilmenee käsitys siitä, että rohkeus edellyttää itsensä ylittämistä. Kohdasta ilmenee se, että tunteen taustalla vaikuttaa jokin ajatus.

4.4 Tunteiden sanoittaminen

Tunteiden sanoittamisen osa-alueeseen liittyi ehto, että verbin *tuntea* täytyy ilmetä kohdassa. Teimme tämän päätöksen, jotta ero tunteiden havaitsemisen ja tunteiden sanoittamisen välillä on johdonmukainen. Tunteiden sanoittamista esiintyi Ystävien aapisessa toiseksi vähiten kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Näitä ilmeni kahdeksassa kohdassa, mikä vastaa 8 %:n osuutta. Eläköön-aapisessa tunteiden sanoittamista ilmeni kolmessa kohdassa, mikä on 4 %:a kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Tunteiden sanoittaminen oli Eläköön-aapisessa vähiten edustettu osa-alue.

Nostetuissa lainauksissa verbi *tuntea* sanoittaa kohdassa virkkeen tekijän tunnetilaa. Tällä verbillä sanoitetaan selvästi koettua tunnetta, jonka vuoksi on selvää, mihin osa-alueeseen tämän kaltaiset kohdat luokitellaan kuuluviksi.

Se tuntuu inhottavalta (YA).

Lukeminen tuntuu tosi vaikealta (YA).

Se tuntuu vähän epäreilulta (EA).

Ilman rajausta sanoittamisen osa-alueeseen liittyvästä verbistä olisimme voineet luokitella kohdan *Aamos pettyi* (YA) kuuluvaksi sekä tunteen havaitsemiseen että sanoittamiseen, koska siinä havaitaan ja sanoitetaan toisen tunnetta. Koemme kuitenkin, että kyseisessä kohdassa ydinajatus on tunteen havaitseminen toisessa, minkä vuoksi tämänkaltaiset kohdat on luokiteltu tunteiden havaitsemiseen.

4.5 Tunteiden ilmaiseminen

Ystävien aapisessa tunteiden ilmaisemisen osa-alueeseen luokiteltuja kohtia oli 14 eli 14 %:a kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Eläköön-aapisessa tunteiden ilmaisemista ilmentäviä kohtia oli 29, mikä vastaa 38 %:n osuutta kaikista tehdyistä havainnoista. Tähän luokittelimme kohdat, joissa ilmeni tunteen ilmaisua kehollisesti ja äänellä.

Lainauksen *Hän ähisi ja puhisi, mutta penkki ei kääntynyt. Voihan pumpernikkeli!* (YA) verbit *ähistä* ja *puhista* viittaavat tässä kontekstissa turhautumisen tunteeseen ja ilmentävät kyseistä tunnetta juuri äänellisen ilmaisun avulla, vaikka tunnetta ei sanoitetaakaan suoraan.

Kohdassa *Miksi tuo on koko ajan minussa kiinni? Vää! Äiti! Se tykkää sinusta. Sitä pelottaa olla yksin* (YA) käytetyllä ilmauksella *Vää!* kuvaillaan pelkän äänen keinoin surun tai pelon tunnetta. Kohdassa lapsi välittää äänellisellä ilmauksella tunnetilaansa, jonka avulla äiti ymmärtää lapsen tarpeita.

Kohdasta *Aamos näytti nololta* (YA) ilmenee Aamoksen ulkonäöstä tehty tulkinta, jonka mukaan Aamoksen ilmeistä, eleistä tai kehonkielestä välittyy tunne. Tunteen ilmaisuun ei kuulu minkäänlainen äänellinen ilmaisu. Luokittelimme kohdan kuuluvaksi tunteiden ilmaisuun, sillä verbi *näyttää* viittaa vahvasti ulkoiseen ilmaisuun.

Lainauksesta *Vanamon hymy hyytyy. Tämän piti olla kiva yllätys, hän nyyhkäisee* (EA) ilmenee, että Vanamo ilmaisee tunnettaan kehollisesti ja äänellä. Vanamon hymyn hyytyminen viestii siitä, että hänen tunteensa muuttuu positiivisesta negatiiviseksi. Nyyhkäisyn avulla Vanamo ilmaisee äänellä negatiivista tunnetta.

4.6 Tunteiden sääteleminen

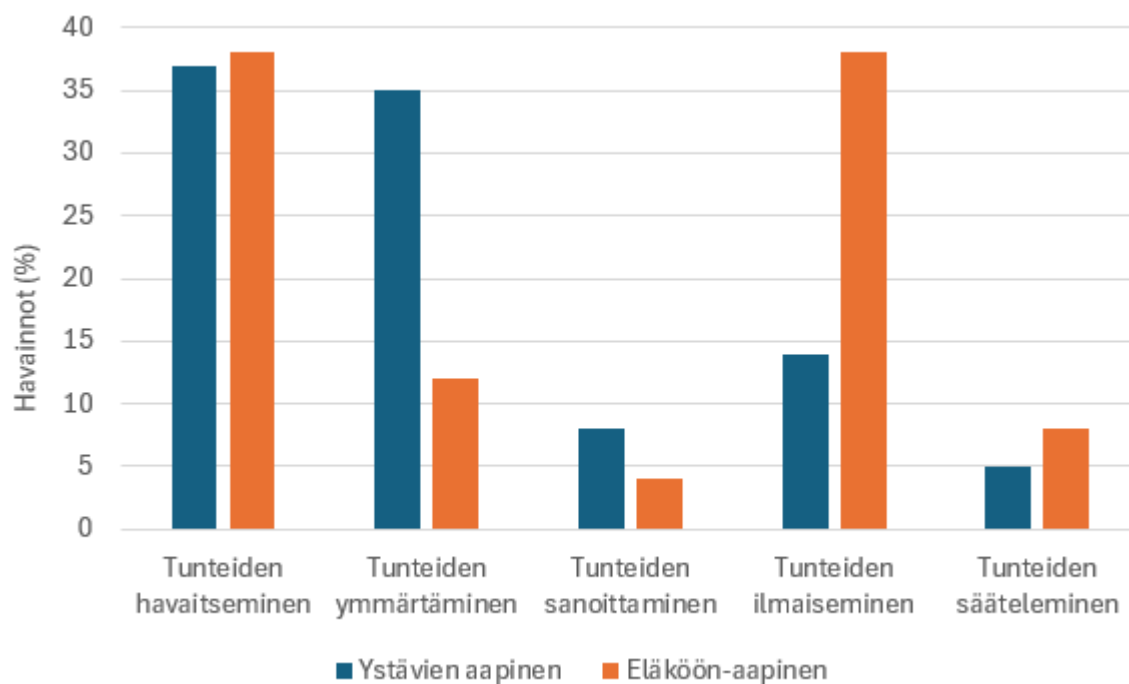
Kaikista vähiten Ystävien aapisen tarinoissa ilmeni tunteiden säätelyä ilmentäviä kohtia, joita oli vain viisi kohtaa, mikä vastaa 5 %:n osuutta kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Eläköön-aapisessa näitä kohtia oli kuusi, mikä vastaa 8 %:n osuutta.

Tunteiden säätelemisen osa-alueessa ilmeni paljon kohtia, joissa autetaan toista pääsemään negatiivisesta tunteesta kohti positiivista. Kohdassa *Papu lohduttaa Ullaa* (YA) Ullan voidaan ajatella olevan surullinen, jolloin Papu omalla toiminnallaan auttaa Ullaa pääsemään ei-toivotusta tunteesta kohti positiivisempaa. Myös toisessa lainauksessa *Häntä harmittaa. Häitä ei ole tämän näköinen, Hannu rauhoittelee* (EA) Hannu auttaa vertaistaan pääsemään negatiivisesta tunteesta kohti positiivisempaa rauhoittelemalla tätä puheen avulla.

Lainauksessa *Aamos kokosi rohkeutensa* (YA) kuvataan Aamoksen taitoa hallita omaa tunnetaan vahvistamalla itseään henkisesti ja näin ollen säätelemään itse omia tunteitaan. Myös kohdasta *Ulla piti jännityksestä, mutta liika oli liikaa* (YA) ilmenee huomio siitä, että liika jännitys ei ole hyväksi. Ymmärrys siitä, että tunteilla on yhteys omaan hyvinvointiin, on osa tunteiden säätelyn osa-aluetta.

4.7 Aapisten väliset erot ja yhtäläisyydet

Tässä tutkimuksessa tarkoitus oli tarkastella tunnetaitojen ilmenemistä ja lisäksi tarkastella mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aapisten välillä. Tässä luvussa keskitymme esittämään, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja havaitsimme tarkastelemiemme aapisten tunnetaitosällöissä. Jotta eroja ja yhtäläisyyksiä voidaan luotettavasti tarkastella, päätimme esittää tulokset myös prosentteina, koska teimme havaintoja aapisista eri määrän. Näin ollen pelkkiä lukumääriä ei voida suoraa vertailla keskenään. Kuviossa 5 havainnollistamme aapisten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä RULER-mallin mukaisten osa-alueiden ilmenemisen suhteen.

Kuvio 5. RULER-mallin osa-alueiden jakautuminen aapisten välillä.

Vaikka osa-alueiden ilmenemisen suhteen aapisten välillä oli paljon eroavaisuuksia, tunteiden havaitsemisen osa-alue oli molemmissa aapisissa eniten ilmennyt osa-alue. Ystävien aapisessa tunteiden havaitsemista ilmeni 37 %:a ja Eläköön-aapisessa vain prosentin enemmän eli 38

%:a kaikista tunnetaitoja ilmentävistä kohdista. Huomioitavaa on, että Eläköön-aapisessa tunteiden ilmaisemista esiintyi yhtä paljon kuin tunteiden havaitsemista. Näin ollen yksinään tunteiden havaitseminen ei ollut eniten ilmennyt osa-alue Eläköön-aapisessa, toisin kuin se oli Ystävien aapisessa. Vaikka tunteiden havaitsemisen osa-alueetta ilmeni molemmissa aapisissa lähes saman verran, tähän osa-alueeseen luokiteltujen havaintojen sisällöissä oli eroja. Eläköön-aapisessa oli vain kaksi kohtaa, jotka ilmensivät tunteen havaitsemista itsessä, kun taas Ystävien aapisessa ilmeni tasaisemmin tunteen havaitsemista itsessä ja toisessa. Eläköön-aapisessa tunteiden havaitsemisen osa-alueeseen ei kuulunut yhtään kohtaa, joissa olisi ilmennyt, että kuultu tai luettu saa aikaan tunteen. Sen sijaan Ystävien aapisessa tämäkin osa-alue oli jakautunut tasaisemmin tähän osa-alueeseen luokiteltujen sisältöjen kesken, vaikka luetun ja kuullun aikaansaamaa tunnetta ilmentäviä kohtia esiintyi huomattavasti vähemmän kuin tunteen havaitsemista itsessä tai toisessa.

Suuri ero aapisten välillä oli tunteen ymmärtämisen osa-alueessa. Tunteen ymmärtämistä ilmeni Ystävien aapisessa 35 %:a ja Eläköön-aapisessa vain 12 %:a. Eläköön-aapisessa kaikki tähän osa-alueeseen luokitellut havainnot ilmensivät sitä, että tilanne saa aikaan tunteen. Ystävien aapisessa tämän edellä mainitun sisällön lisäksi ilmeni monipuolisesti myös ymmärrys siitä, että tunne voi pitää sisällään monia tunteita. Lisäksi esiintyy kohtia, joissa tunne vaikuttaa omaan sekä toisten toimintaan ja reaktioihin sekä kohtia, joissa ilmenee ymmärrys siitä, että toisen toiminta saa aikaan tunteen.

Tunteiden sanoittamisen ilmenemisen suhteen aapisten välillä ei ollut suurta eroa. Ystävien aapisessa sitä ilmeni 8 %:a ja Eläköön-aapisessa 4 %:a. Eläköön-aapisessa tämä oli vähiten edustettu osa-alue ja Ystävien aapisessa toiseksi vähiten edustettu osa-alue. Molemmissa aapisessa ilmeni ainoastaan oman tunteen sanoittamista. Kohtia, joissa olisi ilmennyt toisen tunteen nimeämistä tai sanoittamista, ei ilmennyt kummassakaan aapisessa.

Suurin ero aapisten välillä oli tunteiden ilmaisemisen osa-alueessa: 24 %-yksikköä. Eläköön-aapisessa tunteiden ilmaisemisen osa-alueeseen kuului 38 %:a kaikista tehdyistä havainnoista, kun taas Ystävien aapisessa osuus oli vain 14 %:a. Yhteistä aapisten havainnoille oli kuitenkin se, että kummassakin aapisessa tämän osa-alueen sisällöt olivat tasapuolisesti sekä tunteen ilmaisemista äänellä että keholla.

Molemmissa aapisissa tunteiden säätelyn osa-alue oli joko vähiten tai toiseksi vähiten edustettu. Ystävien aapisessa osa-alueeseen luokiteltiin vain 5 %:a ja Eläköön-aapisessa 8 %:a teh-

dyistä havainnoista. Yhteistä näille oli se, että tunteiden säätelyn osa-alue oli jäänyt vähemmän edustetuksi aapisen tarinoissa. Eläköön-aapisessa ilmeni ainoastaan vertaisen tunteen ohjaamista kohti positiivista, kun taas Ystävien aapisessa tämän lisäksi ilmeni oman tunnetilan säätelyä ja ymmärrys tunteen merkityksestä omalle hyvinvoinnille, jotka kuuluivat tunteiden säätelyn osa-alueeseen.

Tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen perusteella voidaan todeta, että Ystävien aapinen huomioi laajemmin kaikki RULER-mallin osa-alueisiin kuuluvat sisältöperusteet kuin Eläköön-aapinen, jossa kunkin osa-alueen sisältöperusteista ilmeni vain osa. Yhteistä aapisille oli se, että tunteen havaitsemisen osa-alue oli vahvasti esillä ja tunteiden säätelyn osa-alue jäi taka-alalle.

5 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten tunnetaidot ilmenevät aapisen tarinoissa. Tarkastelimme tunnetaitosisältöjä RULER-mallin mukaisen tunneälykäsityksen pohjalta. Koska tutkimusaineistomme koostui kahdesta aapisesta, halusimme myös vertailla niitä keskenään tunnetaitosisältöjen osalta. Tässä luvussa keskitymme tekemään johtopäätöksiä tuloksista sekä arvioimaan koko tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi pohdimme tutkimuksen hyödyntämis- ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

5.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tässä alaluvussa syvennymme tulkitsemaan tämän tutkimuksen tuloksia ja tekemään päätelmiä saaduista tuloksista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ollut löytää parasta aapista tunnetaitojen käsittelyn näkökulmasta vaan lisätä tietoisuutta siitä, miten tunnetaidot ovat ikään kuin piilotettuina aapisten tarinoiden lomaan. Tulosten perusteella molemmille aapisille yhteistä oli, että tunteiden havaitsemisen osa-alue oli vahvasti edustettuna ja tunteiden säätelyn osa-alue oli jäänyt vähemmän edustetuksi. Tunneälyn nelihaaraisen mallin mukaan tunteiden havaitsemisen osa-alue on psykologisesti helpoin ja tunteiden säätelyn osa-alue taas psykologisesti haastavin (Salovey & Mayer, 1997). Näemme tässä yhtäläisyyden psykologisen haastavuuden ja osa-alueiden ilmenemisen suhteen. Oman tulkintamme mukaan psykologisesti helpoin osa-alue voi olla eniten edustettuna sen vuoksi, että aapiset ovat suunniteltu alkuopetusikäisille lapsille. Lapsen emotionaaliset taidot alkavat kehittyä alkuopetusiässä, mikä on suotuisinta aikaa näiden taitojen kehitykselle (Pascar, 2024, s. 47–49). Tämän perusteella ajattelemme, että psykologisesti helpoin eli tunteiden havaitsemisen osa-alue korostuu aapisen tarinoissa, koska tunnetaitojen vahvistaminen on vasta alussa koulussa ensimmäisellä luokalla. Ajattelemme, että luokka-asteiden edetessä tunnetaitojen käsitteleminen voisi siirtyä vähitellen kohti psykologisesti haastavampia osa-alueita. Voi olla, että tunteiden havaitsemisen korostuminen johtuu myös siitä, että aapisessa on tarinoille rajallinen tila. Oman tulkintamme mukaan tunteen havaitsemisen voi ilmaista vain yhden tunnesanan ympärille, kun taas tunteen säätelyn ilmaiseminen vaatii laajemman asiayhteyden, jotta se voidaan tulkita tunteen säätelyyn viittavaksi kohdaksi.

Toinen tuloksista nouseva havainto oli se, että tunteiden sanoittamisen osa-alue jäi molemmissa aapisissa muiden osa-alueiden varjoon. Tämä voi mahdollisesti johtua siitä, että tulki-

tessamme tuloksia teimme rajauksen, jonka mukaan analyysiyksikön täytyi sisältää verbi *tuntea*, jotta se luokiteltiin kuuluvaksi tunteiden sanoittamisen osa-alueeseen. Aapisia analysoidessamme teimme havainnon, jonka mukaan aapisen tarinat sisältävät yleensä yhden tapahtuman, jonka ympärille teksti rakentuu. Tästä syystä voi olla, että selkeä tunteen sanoittaminen vie tarinan juonen etenemisen kannalta liikaa tilaa.

Tunteiden ilmaiseminen oli yhdessä tunteiden havaitsemisen kanssa eniten edustettuna Eläköön-aapisessa. Syy sille, että tunteiden ilmaisemista esiintyi paljon voi johtua sen merkityksestä vuorovaikutustilanteissa. Könkään (s. 54, 2019) mukaan tunteiden ilmaisuun kuuluu se, että lapsi osaa ilmaista tunteitaan ymmärrettävästi sekä keinoilla, jotka eivät johda konfliktiin. Meidän tulkintamme mukaan nämä taidot ovat tärkeitä onnistuneen vuorovaikutuksen kannalta ja ovat yhteydessä arjessa tapahtuviin vuorovaikutustilanteisiin niin kotona kuin koulussa. Molemmissa aapisissa oli muutamia kohtia, joissa tunnetilaa ilmaistiin pienten äänellisten ilmausten, kuten *Iik!* avulla. Ajattelemmekin, että tällaisia ilmauksia on voitu käyttää sen vuoksi, koska ne ovat lapselle helposti ymmärrettäviä ja tukevat tunnetilojen ymmärtämistä sanallisten ilmaisujen ohella. Kaikille lapsille tunteen havaitseminen sanallisesta ilmaisusta ei välttämättä ole helppoa, jonka vuoksi tekstiin sisällytetyt pienet huudahdukset ja äännähdykset voivat helpottaa tunnetilan välittymistä niin luetusta kuin kuullusta tekstistä. Tunnetilan välittymistä voidaan tukea myös eläytymällä huudahdukseen.

Molemmissa aapisissa yleisin luokittelukriteeri, joka johti kohdan luokittelun tunteiden ymmärtämisen osa-alueeseen, oli periaate siitä, että jokin tilanne saa aikaan tunteen. Yhtenä syynä tähän voi olla se, että aapisen tarinat ovat samaistuttavia lapsille ja sisältävät monia arkielämän tilanteita. Tarinoissa yhdistetään tutut arjen tilanteet ja niiden aikaansaamat tunteet, mikä auttaa lasta ymmärtämään syy-seuraussuhteen tilanteen ja tunteen välillä. Tämä tukee myös ymmärrystä siitä, että omalla toiminnalla on vaikutusta muihin ihmisiin. Kuten Könkäs (2019, s. 56) toteaa, tunteiden ymmärtäminen alkaa kehittyä, kun lapsi huomaa omalla toiminnallaan olevan yhteys ympärillä oleviin ihmisiin.

Etenkin tunteiden havaitsemiseen luokitelluissa kohdissa esiintyi erilaisia kielikuvia, joilla kuvailtiin tunnetilaa. Pohdimme, ettei lapsi välttämättä ymmärrä esiintyneitä kielikuvia, vaan ymmärtää ne kirjaimellisesti. Tämä voi johtaa siihen, että lapsi ei tulkitse kohtaa samalla tavalla kuin aikuinen, minkä takia tunnetila jää välittymättä. Näemme tässä kaksi eri näkökulmaa. Kielikuviin perehtyminen ja niistä keskusteleminen opettajajohtoisesti lisää lapsen ym-

märrystä tunteisiin liittyvien kielikuvien osalta. Tämän seurauksena kohdat voivat jäädä lapselle hyvin mieleen, jolloin hän ymmärtää kielikuvien merkityksen ja osaa käyttää niitä myös tulevaisuudessa. Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna on olemassa vaara, että lapsille ei avaudu kielikuvat, mikäli opettaja ei kiinnitä niihin huomiota ja käsittele niitä yhdessä lasten kanssa. Kaiken kaikkiaan ajatteleme, että kielikuvat voivat syventää tunteiden ymmärtämistä, mutta se edellyttää opettajalta niiden huomioimista.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tässä alaluvussa perehdymme tarkastelemaan tämän tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi esitämme perusteluja sille, mikä tekee tästä tutkimuksesta luotettavan. Pidimme tärkeänä, että teoreettinen viitekehys on tarkkaan määritelty ja olemme siihen tutkijoina huolellisesti perehtyneet. Riittävä teoreettinen ymmärrys ilmiöstä vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta jo analyysivaiheessa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 18) korostavatkin teorian olevan laadullisen tutkimuksen keskiössä. Päädyimme jättämään alkuperäisestä tutkimussuunnitelmasta poiketen opettajalle suunnatun aapisen digimateriaalin tutkimusaineiston ulkopuolelle. Teimme tämän päätöksen tutkimuksen laajuuden rajallisuuden vuoksi. Päätökseen vaikutti myös se, että halusimme taata tutkimuksen luotettavuuden, sillä liian laaja aineisto olisi vaatinut enemmän aikaa yhtä perinpohjaiseen analysointiin kuin olemme tässä tutkimuksessa tehneet. Toisaalta emme voi olla varmoja siitä, jäikö kyseisen valinnan vuoksi opettajan ja oppilaan aapisen muodostama kokonaisuus tunnekasvatuksen näkökulmasta osittain vajaaksi. Tutkimusaineiston kannalta koko tutkimuksen luotettavuuteen vaikutti se, että suhtauduimme molempiin aapisiin objektiivisesti. Emme olleet muodostaneet aikaisempia mielipiteitä tai ennako-oletuksia tutkimusaineistosta.

Koimme tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeäksi, että tutkimusaineiston keruuvaiheesta aina tulosten pohdintaan saakka teimme kaikki vaiheet yhdessä. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että keskustelimme ja neuvottelimme aina molempien näkemyksistä, jolloin päädyimme perusteltuun ratkaisuun. Aaltion ja Puusan (2009, s. 185) mukaan tutkijatriangulaatiosta puhutaan silloin, kun tutkimusta tekee useampi kuin yksi tutkija. Tutkimustulokset ovat siis tarkan ja johdonmukaisen työskentelyn seuraus. Tutkimustulosten luotettavuutta ja johdonmukaisuutta lisäsi tarkka teoreettinen malli, joka ohjasi tulosten analysointia jokaisen analyysiyksikön kohdalla. Koska RULER-mallissa oli tarkat luokittelua ohjaavat kriteerit, emme tehneet luokittelua sattumanvaraisesti vaan jokaiseen ratkaisuun osoitimme tarkan perustelun

mallin avulla. Näin ollen huolehdimme tutkimuksen luotettavuudesta kaikissa tutkimuksen vaiheissa.

5.3 Tutkimustulosten hyödyntämismahdollisuudet

Tässä alaluvussa keskitymme tarkastelemaan tutkimustulosten hyödyntämismahdollisuuksia erityisesti opettajan työn kannalta. Lisäksi pohdimme mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia. Tutkimuksen tavoitteena oli herätellä opettajaa havaitsemaan tunnetaitosisältöjä aapisen tarinoissa. Tutkimustuloksiin perehtymällä opettaja voi aloittaa tarinoiden tarkastelun myös tunnetaitojen näkökulmasta, ikään kuin ”tunnetaitolinssien” läpi ja huomata tarinoista tunnetaitojen käsittelyyn soveltuvia kohtia. Näin ollen opettaja voi kehittää taitoaan hyödyntää olemassa olevia materiaaleja tunnekasvatuksen näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voimme todeta, että tunnetaitoihin viittaavia sisältöjä ilmenee aapisen tarinoissa paljon. Vaikeampiakin tunteita voidaan käsitellä tarinoiden hahmojen tuntemuksiin ja kohtaamiin tilanteisiin samaistuen (Ylönen, 2000, s. 28–29). Tulevina opettajina ajattelemme, että tällöin tunnekasvatusta voi olla turvallisempi toteuttaa, kun oppilaiden tuntemuksia ei nosteta esimerkinomaisesti esille arkaluontoisissa ja henkilökohtaisissa tilanteissa. Näemme kuitenkin tärkeänä, että oppilaille annetaan tilaa jakaa omia tuntemuksiaan kuitenkin siihen painostamatta. Näin ollen aapisen tarinat voivat muodostaa objektiivisen lähtökohdan tunteista keskustelemiselle. Tämän tutkimuksen perusteella pohdimme, että osaksi suomen kielen ja kirjallisuuden opetusta on mahdollista integroida myös tunnekasvatusta. Opettajan näkökulmasta tämä helpottaa tunnekasvatuksen sisällyttämistä osaksi muuta opetusta, eikä sille välttämättä tarvitse varata erikseen aikaa opetustunneista. Tutkimuksen tavoitteena oli korostaa tunnekasvatuksen tärkeyttä oppiaineiden rinnalla, kuitenkin vähättele-mättä oppiaineiden merkitystä.

Tutkimustulosten esittäminen RULER-mallin osa-alueiden jaottelun mukaisesti auttaa opettajaa ymmärtämään, mitä kaikkia osa-alueita tunnekasvatuksen toteuttamisessa tulisi huomioida. Etenkin alkuopettajan suunnittelutyön kannalta on hyödyllistä tiedostaa, mitkä eri tunnekasvatuksen osa-alueet aapisissa korostuu. Tutkimustulosten perusteella molemmissa aapisissa korostuu tunteiden havaitseminen. Se on tunneällyn nelihaaraisen mallin mukaan psykologisesti helpoin osa-alue (Salovey & Mayer, 1997, s. 10). Vaikka tunteiden havaitseminen

muodostaa pohjan tunnetaitojen kehittämiseksi, on opettajan tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että kaikki osa-alueet tulee huomioitua tunnekasvatusta suunniteltaessa. Toisaalta on tärkeää, että tunteiden havaitseminen korostuu vahvasti aapisten tarinoissa, jotta pohja tunnetaitojen kehitykselle vahvistuu. Tässä tutkimuksessa esittelimme konkreettisia havaintoja tarinoista sekä osa-alueiden luokitteluperiaatteita. Näiden avulla opettaja pystyy tutustuessaan oppimateriaaliin luokittelemaan havaintoja oikeiden osa-alueiden alle, mikä puolestaan mahdollistaa tunnekasvatuksen monipuolisen suunnittelun ja toteuttamisen. Ennen kaikkea osa-alueiden tiedostaminen selkeyttää opettajan omaa ajattelua ja suunnittelua.

Tutkimustuloksista nousee esiin, että molempien aapisten tarinoissa ilmenee jokaiseen RULER-mallin osa-alueeseen kuuluvia tunnetaitosisältöjä. Pohdimme, etteivät oppimateriaalin sisällöt yksinään takaa laadukasta tunnekasvatusta, vaan opettajan merkitys onnistuneen tunnekasvatuksen toteuttamisessa on oleellista. Myös Greenberg ja Snell (1997, s. 106) korostavat aikuisen tuen merkitystä lapselle tunnetaitoja vahvistaessa. Tällä tutkimuksella voimme tukea opettajan ymmärrystä tunnetaitojen toteuttamisen suhteen.

Seuraavaksi käsittelemme tutkimuksen mahdollista jatkotutkimista. Aapisiin perehtyessämme tuli ilmi, että kuville on varattu paljon tilaa ja niillä on suuri merkitys tarinan ymmärtämisen kannalta. Kuvat kuvaavat tarinoiden hahmojen ilmeitä, mikä voi helpottaa lapsia tulkitsemaan hahmojen tunteita. Huomasimme kuvien korostavan värien ja yksityiskohtien avulla sitä, mitä tarinoilla halutaan välittää. Näemme jatkotutkimuksen kannalta mahdollisena sen, että ottaisimme kuvat mukaan osaksi tutkimusaineistoa, jolloin voimme saada laajemman kokonais kuvan aapisten tunnetaitosisällöistä. Lisäksi voisimme laajentaa tutkimusta huomioimalla näitä aapisia käyttävien luokanopettajien näkemyksiä tunnekasvatuksen ja suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen yhdistämisestä. Tässä tutkimuksessa keskityimme aiheeseen teoreettisella tasolla, mutta opettajien opetuksen havainnoinnin tai heidän omien näkemystensä pohjalta voisimme saada konkreettista tietoa siitä, miten tunnetaitosisällöt ilmenevät osana opetusta. Näin voisimme hyödyntää tämän tutkimuksen tuloksia peilaten niitä käytäntöön, jotta saamme paremman kokonais kuvan tunnekasvatuksesta ilmiönä. Lisäksi jatkotutkimuksen kannalta voisi olla mielekästä tutkia myös muiden ikäluokkien suomen kielen ja kirjallisuuden oppimateriaaleja RULER-mallin näkökulmasta. Koska tässä tutkimuksessa aapisten tarinoissa psykologisesti helpoin tunneälyn kehittämiseen tähtäävä osa-alue eli tunteiden havaitseminen korostui ja psykologisesti vaativin osa-alue eli tunteiden säateleminen jäi taka-alalle, olisi mielenkiintoista seurata osa-alueiden painotusta eri luokka-asteiden välillä. Olisimme kiinnostuneita tutkimaan etenkin sitä, painotetaanko alakoulun ylempien luokkien suomen

kielen ja kirjallisuuden materiaaleissa puolestaan psykologisesti vaativimpia osa-alueita eli tunteiden ymmärtämistä, sanoittamista ja säätelemistä.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 177–189). Gaudeamus.
- Alzahrani, M., Alharbi, M. & Alodwani, A. (2019). The Effect of Social-Emotional Competence on Children Academic Achievement and Behavioral Development. *International Education Studies*, 12(12), 141–149. <https://doi.org/10.5539/ies.v12n12p141>
- Aro, T. (2011). Itsesäätelytaitojen kehitys ja biologinen perusta. Teoksessa T. Aro & M-L. Laakso (toim.), *Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen* (s. 20–41). Niilo Mäki Instituutti.
- Asplund, J., Hartikainen, A., Ryhänen, M. & Tamminen J. (2019). *Ystävien aapinen*. Sanoma Pro Oy.
- Brackett, M., Bailey, C., Hoffmann, J. & Simmons, D. (2019). RULER: A Theory-Driven, Systemic Approach to Social, Emotional, and Academic Learning. *Educational Psychologist*, 54(3), 144–161. <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1614447>
- Gottman, J. M., Katz, L. F. & Hooven, C. (1997). *Meta-emotion: how families communicate emotionally*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Greenberg M. & Snell J. (1997). Brain development and emotional development: The role of teaching in organizing the frontal lobe. Teoksessa P. Salovey & D. J. Sluyter (toim.), *Emotional development and emotional intelligence* (s. 93–119). BasicBooks.
- Gustafsson, H., Heikkinen, R., Laakkonen, E., Karjalainen, V., Sahonen-Räty, J. & Viherjuuri, H. (2024). *Eläköön! Suomen kieli Aapinen*. Edita Oppiminen.
- Heinonen, J-P. (2005). Opetussuunnitelmat vai oppimateriaalit: Peruskoulun opettajien käsityksiä opetussuunnitelmien ja oppimateriaalien merkityksestä opetuksessa. *Helsingin yliopisto*. <http://hdl.handle.net/10138/20002>
- Humphrey, N., Curran, A., Morris, E., Farrell, P. & Woods, K. (2007). Emotional Intelligence and Education: A critical review. *Educational Psychology*, 27(2), 235–254. <https://doi.org.ezproxy.utu.fi/10.1080/01443410601066735>

Isokorpi, T. (2004). *Tunneoppia: parempaan vuorovaikutukseen*. PS-Kustannus.

Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 9–19). Gaudeamus.

Karvonen, U., Tainio, L., & Routarinne, S. (2017). Oppia kirjoista. Systemaattinen katsaus suomalaisten perusopetuksen oppimateriaalien tutkimukseen. *Kasvatus & Aika*, 11(4), 39–57. <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68764>

Kokkonen, M. (2010). *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet: opi tunteiden säätelyn taito* (2. painos). PS-Kustannus.

Köngäs, M. (2019). *Tunneäly varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.

Lerkanen, M-K. (2015). Aapinen elää ajassa. Teoksessa H. Ruuska, M. Löytönen & A. Rutanen (toim.), *Laatua! Oppimateriaalit muuttuvassa tietoympäristössä* (s. 91–102). Kirjoittajat ja Suomen tietokirjailijat ry.

Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence?. Teoksessa P. Salovey & D. J. Sluyter (toim.), *Emotional development and emotional intelligence* (s. 3–31). Basic-Books.

Midford, R., Cahill, H., Geng, G., Lecking, B., Robinson, G. & Ava, A. (2017). Social and emotional education with Australian Year 7 and 8 middle school students: A pilot study. *Health Education Journal*, 76(3), 362-372. https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0017896916678024?casa_token=IFht-spR_CHwAAAAA:IawqXUZ5qenkvgYZypo_elfXbNgk_epfYRuy-VYmH84kIm0b3H_wzJBvtWwZadmJPpUTr3G9o1wE5

Mortari, L. (2015). Emotion and Education: Reflecting on the Emotional Experience Emotion and Education. *European Journal of Educational Research*, 4(4), 157-176. https://pdf.eujer.com/EU-JER_4_4_157_Mortari.pdf

Nummenmaa, L. (2017). Mistä puhumme, kun puhumme tunteista?. *Tieteessä tapahtuu*, 35(2), 35–39. <https://journal.fi/tt/article/view/61791>

Opetushallitus (N.d.) Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Viitattu 21.11.2024. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunte-taitoja-oppii-harjoittelemalla>

Opetushallitus (2016). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Pascar, V. (2024). The dynamics of emotional development at preschool children. *Journal Plus Education*, 36(1), 46-58. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.24250/jpe/2/2024/vp/>

Poikkeus, A-M. (2011). Itsesäätely sosiaalisten taitojen ja suhteiden perustana. Teoksessa T. Aro & M-L. Laakso (toim.), *Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen* (s. 80–105). Niilo Mäki Instituutti.

Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Gaudeamus.

Romasz, T., Kantor, J. & Elias, M. (2004). Implementation and evaluation of urban school-wide social-emotional learning programs. *Evaluation and Program Planning*, 27(1), 89-103. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2003.05.002>

Saarni, C. (1997). Emotional competence and self-regulation in childhood. Teoksessa P. Salovey & D. J. Sluyter (toim.), *Emotional development and emotional intelligence* (s. 35–66). BasicBooks.

Salovey, P. & Grewal, D. (2005). The Science of Emotional Intelligence. *Current Directions in Psychological Science*, 14(6), 281-285. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00381.x>

Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185-211. https://center.uoregon.edu/StartingStrong/uploads/STARTINGSTRONG2016/HANDOUTS/KEY_46201/pub153_SaloveyMayerICP1990_OCR.pdf

Şen, E. (2021). Children’s Literature as a Pedagogical Tool: A Narrative Inquiry. *International Online Journal of Education & Teaching*, 8(3), 2028–2048. <https://research.ebsco.com/c/sk55le/viewer/pdf/o3ifcv4sk5>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi uudistettu laitos*. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK]. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja* (2/2023). https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Ul Hassan, M., Kouser, T., Hussain Chaudhary, A. & Nawaz, H. (2024). Unmasking the Effect of Teachers' Socio-Demographic Attributes on Promoting Early Childhood Development: Children's Cognitive and Emotional Empathy into School. *International Journal of Early Childhood*, 56(2), 315–337. <https://doi.org/10.1007/s13158-023-00360-3>

Ylönen, H. & Tamminen, M. (2000). *Loihditut linnut: satujen merkitys lapselle*. Tammi.

Liitteet

Liite 1. Yhteydenotto Sanoma Pro Oy:lle

Hei,

Olemme kaksi kolmannen vuoden luokanopettajaopiskelijaa Turun yliopistosta. Meitä kiinnostaa tunnekasvatus ja sen opettaminen alkuopetuksessa. Kirjoitamme tänä vuonna kandidaatintutkielman ja haluaisimme tutkia sitä, miten tunnetaitojen käsittely, oppiminen ja opettaminen ilmenee aapisissa. Lisäksi haluaisimme selvittää, millaisia työkaluja opettajan digimateriaalit tarjoavat opettajalle toteuttaa tunnekasvatusta.

Tutkimusaineistoksi valitsemme kolme aapista ja opettajalle suunnattua digimateriaalia. Haluaisimme kovasti ottaa sekä Ystävien aapisen oppilaan kirjan että opettajalle suunnatun digimateriaalin osaksi tutkimusaineistoamme. Haluaisimmekin tiedustella, olisiko meidän mahdollista saada Ystävien aapisen opettajan digiopas käyttöömme kandidityötämme varten?

Olisimme kiitollisia, jos voisitte neuvoa, ketä meidän kannattaisi lähestyä asialla.

Mielenkiinnolla ja innolla vastausta odottaen,

Ystävällisin terveisin Sonja Lindqvist ja Maija Nurminen

Liite 2. Yhteydenotto Edita Oppiminen Oy:lle

Hei,

Olemme kaksi kolmannen vuoden luokanopettajaopiskelijaa Turun yliopistosta. Meitä kiinnostaa tunnekasvatus ja sen opettaminen alkuopetuksessa. Kirjoitamme tänä vuonna kandidityömme ja haluaisimme tutkia sitä, miten tunnetaitojen käsittely, oppiminen ja opettaminen ilmenee aapisissa. Lisäksi haluaisimme selvittää, millaisia työkaluja opettajan digimateriaalit tarjoavat opettajalle toteuttaa tunnekasvatusta.

Tutkimusaineistoksi valitsemme kolme aapista ja opettajalle suunnattua digimateriaalia. Haluaisimme kovasti ottaa sekä Eläköön Aapisen oppilaan kirjan että opettajalle suunnatun digimateriaalin osaksi tutkimusaineistoamme. Haluaisimmekin tiedustella, olisiko meidän mahdollista saada Eläköön-aapisen opettajan digiopas käyttöömme kandidityötämme varten?

Toivottavasti tavoitimme oikean henkilön. Mikäli emme, olisimme kiitollisia, jos voisitte neuvoa ketä meidän kannattaisi lähestyä asialla.

Mielenkiinnolla ja innolla vastausta odottaen,

Ystävällisin terveisin Sonja Lindqvist ja Maija Nurminen